

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
ARAP DİLİ VE BELAGATI BİLİM DALI

MİHAİL NUAYME VE EL-ARKAŞ'IN GÜNLÜĞÜ ADLI ROMANI

ABDURRAHMAN ÖZER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN:
PROF. DR. SEDAT ŞENSOY

KONYA-2021

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Abdurrahman ÖZER		
	Numarası	19810601038		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı / Arap Dili ve Belagatı Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	MİHAİL NUAYME VE EL-ARKAŞ'IN GÜNLÜĞÜ ADLI ROMANI			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Abdurrahman ÖZER

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN KONYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Abdurrahman ÖZER		
	Numarası	19810601038		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı / Arap Dili ve Belagatı Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Sedat ŞENSOY		
Tezin Adı	MİHAİL NUAYME VE EL-ARKAŞ'IN GÜNLÜĞÜ ADLI ROMANI			

Mihail Nuayme, 1889-1988 yılları arasında Lübnan, Rusya ve Amerika üçgeninde yaşamış olan bir edebiyatçı ve düşünürdür. Birçok alanda pek çok eser vermiş olan Nuayme özellikle tanrı, insan, reenkarnasyon ve doğa gibi temalar üzerinde durmuştur. Ayrıca meher edebiyatının önemli temsilcilerindendir.

el-Arkaş'ın Günlüğü adlı romanı esasen Mihail Nuayme'nin hatıralarıdır. Düşünce ve ufku oldukça geniş ve yalnızlıktan haz alan bir insandır o. "Hürriyet" ve "ölüm" gibi bazı kavramlar, onun için büyük değer taşır. İnsanı, bu ve benzeri kavramları düşünmeye sevk eder ve kendisini tekrar değerlendirmek zorunda bırakır. Bu çalışmada Mihail Nuayme'nin hayatı, edebi kişiliği ve fikri yönelimlerini anlattığı el-Arkaş'ın Günlüğü adlı romanı ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Modern Arap Edebiyatı, Meher Edebiyatı, Mihail Nuayme, el-Arkaş'ın Günlüğü.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Abdurrahman ÖZER		
	Student Number	19810601038		
	Department	Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı / Arap Dili ve Belagatı Bilim Dalı		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Sedat ŞENSOY		
Title of the Thesis/Dissertation	MICHAİL NAIMY AND HIS NOVEL NAMED MUDHAKKIRAT AL-ARKASH			

Michail Naimy is a literary scholar and thinker who lived between 1889-1988 in the triangle of Lebanon, Russia and America. Naimy, who has written many works in many fields, especially focused on themes such as God, man, reincarnation and nature. He is also one of the important representatives of mehcer literature.

His novel, Mudhakkirat al-Arkash, is essentially a memoir of Michail Naimy. He is a person whose thoughts and horizons are quite wide and enjoy solitude. Some concepts such as "freedom" and "death" are of great value to him. It urges people to think about these and similar concepts and forces them to re-evaluate themselves. In this study, the novel named Mudhakkirat al-Arkash, in which Michail Naimy's life, literary personality and intellectual orientations are described, is discussed.

Keywords: Modern Arabic Literature, Migration Literature, Michail Naimy, Mudhakkirat al-Arkash.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	ii
TRANSKRİPSİYON	v
KISALTMALAR	vi
ÖN SÖZ	vii
GİRİŞ	1
A.Araştırmanın Konusu	1
B.Araştırmanın Konusuyla İlgili Kuramsal Çerçeve ve Konuyla İlgili Belli Başlı Araştırmalar	1
C. Araştırmanın Amacı	2
D. Araştırmanın Önemi	2
E. Araştırmanın Yöntemi	2
F. Araştırmanın İçeriği	2
G. Modern Arap Edebiyatının Doğuşundaki Gelişmeler	3
BİRİNCİ BÖLÜM	5
MİHAİL NUAYME'NİN HAYATI VE ESERLERİ	5
1.1. MİHAİL NU'AYME'NİN HAYATI	6
1.1.1. Doğum Yeri ve Yetiştığı Ortam	6
1.1.2. Tahsil Hayatı	6
1.1.3. Edebi Hayatı	7
1.1.4. Edebi Anlayışının Şekillenmesinde Etkili Olan Şahsiyetler	10
1.1.5. Edebi ve Fikri Kişiliği	12
1.1.6. Bazı Meşhur Sözleri	13
1.1.7. Ölümü	16

1.2. MİHAİL NU'AYME'NİN ESERLERİ	16
1.2.1. Hikâye ve Romanları	16
1.2.2. Tiyatro Eserleri	21
1.2.3. Biyografileri	22
1.2.4. Şiirleri.....	22
1.2.5. Eleştiri ve Makaleleri	23
İKİNCİ BÖLÜM.....	28
EL-ARKAŞ'IN GÜNLÜĞÜ ADLI ROMANIN İNCELENMESİ	28
2.1. BİR EDEBİ TÜR OLARAK ROMAN VE ÖZELLİKLERİ.....	29
2.2. ROMAN TÜRLERİ	29
2.2.1. Gerçeklik Kurgusuna Göre	29
2.2.1.1.Tarihi Roman	29
2.2.1.2.Suç Romanı	31
2.2.1.3. Yaşamöyküsel Roman.....	32
2.2.1.4. Özyaşamöyküsel Roman.....	33
2.2.1.5. Macera Romanı	33
2.2.1.6. Belgesel Roman	34
2.2.2. Gerçektışılik Kurgusuna Göre	34
2.2.2.1. Korku Romanı	34
2.2.2.2. Fantastik Roman	35
2.2.2.3. Ütopya Romanı	35
2.2.2.4. Kurgu Bilim Romanı.....	35
2.3. ROMANIN ADI VE YAZILIŞ SÜRECİ.....	36
2.4. ROMANDAKİ ŞAHSİYETLER	36
2.4.1. Baş Karakter ve Özellikleri	36

2.4.2 Diğer Şahsiyetler ve Özellikleri.....	37
2.5. ROMANDAKİ YAPISAL UNSURLAR.....	38
2.5.1. Zaman ve Mekân	38
2.5.2. Olay ve Olay Örgüsü	38
2.5.3. Bakış Açısı ve Anlatım Teknikleri	39
2.5.4. Dil ve Üslup.....	39
2.6. ROMANIN ÖZETİ	40
2.7. ROMANDAKİ DERSLER	41
2.8. ROMANDAKİ FİKRİ YÖNELİMLER.....	46
2.9. ROMANDAKİ İDEOLOJİLER.....	49
2.10. ROMANDAKİ ÇATIŞMA YAPILARI	51
2.10.1. Romandaki İç Çatışmalar	52
2.10.1.1. Düşünen Benlikle Çatışma.....	53
2.10.1.2. Merak Eden Benlikle Çatışma	55
2.10.1.3. Sorgulayan Benlikle Çatışma.....	56
2.10.2. Romandaki Dış Çatışma	58
2.10.3. Çatışmaların Sona Ermesi	61
SONUÇ	64
KAYNAKÇA.....	66

TRANSKRİPSİYON

أ، آ، إ، إ : Â, â	ا : a
إ : Î, î	إ : i
ؤ : Ô, ô	ؤ : u
ء : '	ض : D, d
ب : b	ط : T, t
ت : t	ظ : Z, z
ث : S, s	ع : '
ج : c	غ : Ğ, ğ
ح : H, h	ف : f
خ : H, h	ق : K, k
د : d	ك : k
ذ : Z, z	ل : l
ر : r	م : m
ز : z	ن : n
س : s	ه : h
ش : ş	و : v
ص : S, s	ي : y

Not: Türkçede yaygın olarak kullanılan Ali, Ömer ve Abdullah gibi isimler için transkripsiyon kullanılmamıştır. Harf-i tarifler yazılırken “el-....” şeklinde küçük harfle, harf-i cerler ise cümle başında büyük, diğer yerlerde ise küçük harfle yazılmıştır. Arapça eserlerin yazımında ise ilk harf büyük, eğer eser adının içinde ülke, şehir, şahıs veya başka bir kitap adı varsa o da büyük harfle yazılmıştır.

KISALTMALAR

b.	: Bin, İbn
bs.	: Basım, Baskı
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
Erişim	: Erişim Tarihi
s.	: Sayfa
sy.	: Sayı
TDV	: Türkiye Diyânet Vakfı
Yay.	: Yayınları
yy.	: Yüzyıl

ÖN SÖZ

Modern Arap edebiyatının usta isimlerinden olan Lübnanlı mütefekkir ve yazar Mihail Nuayme 1889-1988 yılları arasında Lübnan, Rusya ve Amerika'da yaşamını sürdürmüş ve bulunduğu ortam ve zamanın fikirlerinden etkilenip bunları eserlerine yansıtmıştır. Ayrıca kendisi Lübnan'da Hristiyan kültürü ile yetişmesi hasebiyle edebi kişiliğinin oluşumunda dini kültürün belirgin bir yeri olmuştur.

Yazar küçük yaşlardan itibaren metafizik konulara yönelmiş ve hayatının ileri safhalarında tanrı, insan, reenkarnasyon ve doğa gibi temalar üzerinde durmuştur. Ayrıca yazarın münzevi bir karakteri olduğu için tasavvufi bir yaşama yönelmiştir. Dolayısıyla yazarın eserlerini en iyi şekilde anlayabilmek için bu tür kuramlara ve kavramlara aşina olmak gerekmektedir.

Arapların Maupassant'ı kabul edilen Mihail Nu'ayme hakkında Türkiye'de birkaç lisansüstü tezi ve bazı kitaplarının tercümesi dışında yeterli denecek bir araştırma yapılmamıştır. Yine Nu'ayme'nin fikir ve düşüncelerinin çoğunu el-Arkaş'ın Günlüğü adlı romanda görmek mümkündür. Roman onun iç dünyasına ışık tutmasının yanı sıra bütün eserlerinin özünü barındırmaktadır. Tüm bu yönleriyle roman, dikkat çekici olup, Arap dili ve belâgatı açısından incelemeye değer bulunmuştur.

Araştırmada öncelikle kendi eserlerinin aslına başvurulmuş daha sonra hakkında yazılmış kitap, makale türü çalışmalara başvurulmuştur. Ayrıca internet ortamından da istifade edilmiş ve toplanan bilgiler detaylı bir inceleme ve analizin ardından yazıya geçirilmiştir.

Çalışmanın bu noktaya ulaşmasında kendisinden çokça istifade ettiğim ve bana rehberlik eden, bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşarak emeğini esirgemeyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Sedat ŞENSOY'a teşekkürlerimi arz ederim.

Abdurrahman ÖZER

KONYA – 2021

GİRİŞ

A.Araştırmanın Konusu

Bu çalışmada 1889-1988 yılları arasında Lübnan, Rusya ve Amerika da yaşamış ve dönemin sosyokültürel hayatına tanıklık etmiş filozof ve yazar olan Mihail Nuayme ve onun düşünce yapısını en belirgin şekilde yansıtan *el-Arkaş'ın Günlüğü* adlı romanı incelenmiştir. Esasen bütün inanış ve dinlerde kendini gösteren, eski çağlardan beri tartışılmalan insanın benliği, varlığı ve gayesi romanın ana temasıdır. Bu konu her ne kadar farklı Arap yazarlar tarafından ele alınsa da ya sadece İslami perspektiften ya da farklı bir teknik ile yüzeysel olarak ele alındığı göze çarpar. Yazar ise Hristiyan bir kültürde yetişmesi dolayısıyla farklı bakış açıları getirmiş ve Lübnan'ın yanı sıra Rusya ve Amerika'da da yaşamış olması dolayısıyla Doğu ve Batı edebiyatının kapılarını açabilmiş ve eserini çok çeşitli fikirler ve bakış açıları ile ele almıştır.

Mihail Nuayme, birçok alanda çeşitli edebi eserler vermiş, özellikle tanrı, insan, reenkarnasyon ve doğa gibi temalarla ön plana çıkmıştır. Çalışmada Mihail Nuayme'nin hayatı, edebi ve fikri kişiliği, etkilendiği şahsiyetler, Arap Edebiyatına katkıları ve eserleri konu edilmiş, onun en önemli felsefi romanlarından biri olan *el-Arkaş'ın Günlüğü*, Arap Dili ve Belagatı açısından incelenmiştir.

B.Araştırmanın Konusuyla İlgili Kuramsal Çerçeve ve Konuyla İlgili Belli Başlı Araştırmalar

Mihail Nuayme hakkında geniş çaplı bir tarama sonucunda Türkiye'de birkaç çalışma dışında detaylı bir araştırma bulunmadığı görülmüştür. Bu çalışmalardan ilki Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yapılan Mihail Nuayme'nin Poetikası ve Şiirleri adlı 2011 yılında yapılan bir doktora tezidir. Fakat bu akademik çalışmada Mihail Nuayme hakkında detaylı bilgi verilmediği ve eserlerinin ismi verilip çok kısa bir bilgi verilmekle yetinildiği gözlemlenmiştir. İkinci akademik çalışma ise Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yapılan Mihail Nuayme ve Öykücülüğü adlı 2011 yılında yapılan yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada ise genellikle öykü türü üzerinde durulmuş dolayısıyla eserlerinin ismi verilmekle

yetinilmiştir. Ayrıca yazılan birkaç makalede yine çok sınırlı bilgi verilmiştir. Yazarın birkaç eseri her ne kadar Türkçeye çevrilse de bu alanda detaylı bir inceleme yapılmadığı görülmüştür. Bu çalışmada ise diğer çalışmalardan farklı olarak yazar hakkında daha detaylı bilgi verilmesi yanı sıra her eseri hakkında da ana hatlarıyla bilgi verilecektir. Daha sonra ise yazarın düşünce yapısına ışık tutan el-Arkaş'ın Günlüğü adlı roman incelenecektir.

C. Araştırmanın Amacı

XX. yüzyılın Lübnanlı Modern Arap Edebiyatçılarından ve aynı zamanda ortaya koyduğu fikirleriyle Modern Arap Edebiyatı'nın özelde ise Mehcer Akımının öncülerinden biri olan Mihail Nuayme'nin hayatı, eserleri ve onun en meşhur romanlarından biri olan el-Arkaş'ın Günlüğü adlı eserini Arap Dili ve Belagatı açısından incelenmesidir.

D. Araştırmanın Önemi

Mihail Nuayme, ortaya koyduğu fikir, roman, öykü, tiyatro, eleştiri, şiir ve makale gibi pek çok alanda birçok eser vermesinin yanı sıra birçok kulüpte yazılar yazmıştır. Eserlerinin bir kısmı Türkçeye çevrilen yazar ve eserleri hakkında ülkemizde yeteri kadar akademik çalışma yapılmamıştır. Bu çalışma fikir ve düşünceleriyle XX. yüzyıl Arap Edebiyatına yön vermiş olan Nuayme'nin hayatı, eserleri ve önde gelen romanlarından biri olan el-Arkaş'ın Günlüğü adlı eserini birçok yönden ele alıp Arap Dili ve Belagatı açısından incelemeyi hedeflemektedir.

E. Araştırmanın Yöntemi

İlk olarak yazarın kendi eserlerinin aslından faydalanılmış olup daha sonra kendisi ve eserleri hakkında yazılan kitap, makale ve tezlere başvurularak metin tarama yöntemleriyle ilgili kaynaklar taranmış ve elde edilen bilgiler analiz edilerek yazılmıştır.

F. Araştırmanın İçeriği

Araştırma iki bölümde ele alınmış olup birinci bölümde 1889-1988 yılları arasında Lübnan, Rusya ve Amerika üçgeninde yaşamış olan Mihail Nuayme'nin yetiştiği ortam, tahsil hayatı, edebi hayatı, aldığı görevler ve ödüller, fikri yönden

etkilendiği kişiler, Arap edebiyatına katkıları, edebi ve fikri kişiliği son olarak da eserleri hakkında ana hatlarıyla bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise romanın adı, yazılış süreci, şahsiyetleri hakkındaki bilgiler verildikten sonra romandaki yapısal unsurlar ve anlatım teknikleri yönünden incelenmiştir. Son olarak romanın özeti, ana fikri, çıkarılabilecek dersler ve fikri yönelimler incelenmiştir.

G. Modern Arap Edebiyatının Doğuşundaki Gelişmeler

XVIII. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti iç sorunlarının yanı sıra dış güçlerin saldırılarıyla daha fazla uğraşmaya başlamıştır. Doğusundan Rusya, Batısından da Batılı devletler ile mücadele etmiştir. Bütün bunlar kendi iç sorunlarıyla tam anlamıyla ilgilenmesini engellemiştir¹.

Osmanlı Devletinin gücünün zayıflaması sebebiyle kendisine bağlı eyaletler birer bağımsız devlet gibi hareket etmeye başlamıştır. Bunların başını Kavalalı Mehmet Ali Paşanın yönetimi altındaki Mısır çekmiştir². Mehmet Ali Paşa 1826'dan itibaren Fransa'ya kültür heyetleri göndermeye başlamıştır. Bu heyetler Mısır'a döndüklerinde Mısır Rönesans'ının yani Nahda (uyanış) döneminin temellerini atanlar olmuştur³.

Arap toplumunun Batı medeniyetiyle temasları tam anlamıyla ilk defa 1798'de Napolyon'un Mısır'ı işgali ile başlamıştır⁴. Napolyon Mısır'a girdiğinde pragmatik bir yaklaşım sergilemiştir. Zira girdiği toprakların nüfusunun büyük kısmı Müslümanlardan oluşmaktaydı. O da hedef kitleyi hoşnut edecek tedbirler almıştır. Bunlardan birisi Arapça olarak bastırıldığı ve önceden Mısır'daki Fransız konsolosluğuna gönderdiği beyannamesidir. Bu doğrultuda yola çıkan Napolyon'un Mısır'ı işgal edişi, dayandığı entelektüel altyapı kadar, çok yönlü teknik donanımına da

¹ Mis'ad b. 'İyd el-'Atfî, *el-Edebu'l-'Arabiyyu'l-Ĥadîs*, 1. Bs (Tebûk: el-Elûke, 2009), 7-8.

² Paul Starkey, *el-Edebu'l-'Arabiyyu'l-Ĥadîs*, trc. Hind Turķî es-Sedîrî, 1. Bs (Riyâd: el-'Abeykân, 2012), 49-51.

³ Ahmet Kazım Ürün, *Modern Arap Edebiyatı*, 2. Bs (Konya: Çizgi Kitabevi, 2018), 13; el-'Atfî, *el-Edebu'l-'Arabiyyu'l-Ĥadîs*, 19.

⁴ Ürün, *Modern Arap Edebiyatı*, 13.

sahip olması dolayısıyla, genelde Arap tarihinde özeldede Arap edebiyatında yeniden dirilişin ilk kıvılcımı olarak nitelenmiştir⁵.

Napolyon Mısır'ı işgal etmeye geldiğinde beraberinde kalabalık bir bilim ve sanat heyeti getirmiştir. Bununla da yetinmeyerek o güne kadar Arapların hiç görmediği araç gereçler getirip kuruluşlar inşa ettirmiştir. Bunlardan öne çıkanlar başta Arapça, Fransızca, Yunanca eser basabilen matbaa olmak üzere laboratuvarlar, modern okullar, bilim akademisi vb. sayılabilir⁶. Ayrıca işgal ile gelen Avrupalıların, yeme içme tarzları ve eğlence kapsamında tiyatro, konser, dans ve müzik gibi, sergiledikleri günlük sosyal yaşantıları bakımından Mısırlılar, o güne kadar görmeye alışık olmadıkları ve hayata bakışlarını derinden etkileyen bir takım manzaralara tanık olmaya başlamışlardır. Bütün bu gelişmeler başta Mısır halkı olmak üzere Arap dünyasının Avrupa'ya açılmasını sağlamıştır⁷.

Kısaca söylemek gerekirse, bu dönemde Arap dünyası bilim, sanat, fikir vb. olmak üzere Batıyla çok yönlü bir temas yaşamıştır. Bütün bu temaslarda modernleşmenin ilk nüvesi olarak kabul edilmiştir.

Bu dönemin önemli şair ve yazarları arasında Hasan el-'Aţţâr (ö.1834), Rifâ'a Rafî' eţ-Şahtâvî (ö.1873), Emîn el-Cundî (ö.1840), Buţrus Kerâme (ö.1851), 'Abdulbâkî el-'Umârî (ö.1826) sayılabilir⁸.

⁵ Mehmet Yalar, *Hazırlayıcı Faktörler Işığında Modern Arap Edebiyatına Giriş*, 1. Bs (Bursa: Emin Yayınları, 2009), 52-54.

⁶ Muhammed Mustafa Badawi, *Modern Arabic Literature*, 2. Bs (Gateshead: Cambridge University Press, 1997), 4-5.

⁷ Yalar, *Hazırlayıcı Faktörler Işığında Modern Arap Edebiyatına Giriş*, 56.

⁸ Yalar, *Hazırlayıcı Faktörler Işığında Modern Arap Edebiyatına Giriş*, 74-85.

BİRİNCİ BÖLÜM
MİHAİL NUAYME'NİN HAYATI ve ESERLERİ

1.1. MİHAİL NU'AYME'NİN HAYATI

1.1.1. Doğum Yeri ve Yetiştği Ortam

Mihail Nu'ayme Lübnan'ın Sannine dağlarının kenarında Baskinta köyünün Şahrub mezrasında 17 Ekim 1889'da biri kız, beşi erkek olmak üzere altı kardeşli bir ailede dünyaya gelmiştir⁹. Doğduğu bölge tarımla uğraşan Marunîler ve Ortodokslar olmak üzere iki bin Hristiyan nüfusa sahipti. Nu'ayme'nin ailesi de fakirlik içinde çiftçilikle uğraşıyordu. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Lübnan'daki işsizlik ve yetersiz geçim olanakları dolayısıyla Kuzey ve Güney Amerika'ya göç başlamıştı. Nu'ayme'nin babası da daha Nu'ayme on aylıkken geride ailesini bırakarak bu göç kervanına katılmıştır. Dolayısıyla Nu'ayme'nin yetişmesinde annesinin büyük bir rolü olmuştur¹⁰.

1.1.2. Tahsil Hayatı

1.1.2.1. Lübnan ve Rusya Dönemi

Nu'ayme eğitim hayatına doğduğu köyde başlamış, ilköğrenimini burada tamamlamış ardından eğitimine gösterdiği başarısından dolayı Nasıra'daki Hristiyan Rus Öğretmen okulunda devam etmiştir. Buradayken hem Arap hem de Rus edebiyatlarıyla tanışmış ve edebiyata ilgisi artmıştır. Daha sonra 1906'da tam burslulukla kazandığı Ukrayna'daki Poltava Üniversitesine devam etmiştir¹¹. Orada yeni dostluklar kurmuştur. Bunlardan biri evli fakat mutsuz Farya isimli bir bayandır. Ona şiir yazacak derece âşık olmuş, fakat onun evli olduğunu öğrendiğinde kocasından boşanıp kendisiyle evlenmesini istemiştir. Yine de kilise kanunları buna aykırı olduğu için bu konuda başarısız olmuştur¹².

⁹ Fâdî Vedî' 'Abbûd - Sa'îd Maḥmûd 'Uḳayyel, *Ravâi 'u Miḥâil Nu'ayme*, 1. Bs (el-Mansûriyye (el-Metn): Kitâbuna li'n-Neşr, 2021), 9; Gregory J. Bell, *Essays in Arabic Literary Biography 1850–1950*, ed. Roger Allen, 1. Bs (Wiesbaden: Harrassowitz, 2010), 253; Üşen Dellâl - Zeynâfî Zuleyḥa, *el-Meşrû'un'-Naḳdî 'Inde Ṭâhâ Ḥuseyn ve Miḥâil Nu'ayme* (Câmi'atu'l-'Arabiyyi'bni Muheydî (Ummu'l Bevâkî), 2017), 38; Hasan Dadḥûva - Sekîne Birizḳâri, “Ârâu Miḥâil Nu'ayme en-Naḳdiyye”, *Mecelletu'l-'Ulûmi'l-İnsâniyye*, 11 (1964): 1.

¹⁰ Bell, *Essays in Arabic Literary Biography 1850–1950*, 253.

¹¹ Dellâl - Zuleyḥa, *el-Meşrû'un' Naḳdî*, 38.

¹² 'Abbûd - 'Uḳayyel, *Ravâi 'u Miḥâil Nu'ayme*, 9.

Nu'ayme'nin düşünce yapısı büyük oranda Poltova'da iken şekillenmiştir. Nu'ayme, kilisenin Hristiyanlığın hakikatini anlatıyor gibi görünmesine rağmen onu gizlediğini iddia ederek eleştirmiştir. Tolstoy ve Gorky'yi okuyarak bağımsız bir şahsiyet olma yoluna adım atmıştır. Hristiyan bir inanca sahip olmasına rağmen daha çok tasavvufi bir yaşamı yeğlemiştir¹³.

Nu'ayme Poltova'da iken Rus edebiyatını geniş bir şekilde okuyup inceleme fırsatı bulmuş ve Puşkin, Gogol, Dostoyevski, Turgenyev, Gorki, Ostrovski, Tolstoy gibi yazarlardan etkilenmiştir. En çok etkilendiğini söylediği Tolstoy'u kendisine rehber edinmiştir¹⁴. Nu'ayme bu dönemde kendisini iyice edebiyata vermiş ve ilk şiirlerini Rusça kaleme almıştır. Bu şiirlerinden biri "Donmuş Nehir" adlı 1917'de Arapçaya tercüme ettiği şiiridir. Yine eğitim gördüğü sıralar zihninde Arap edebiyatının çok geri kaldığı düşüncesi doğmuş ve bu yönde çalışmalar yapma düşüncesi ile 1911'de Lübnan'a dönmüştür¹⁵.

1.1.2.2. Amerika Dönemi

Nu'ayme Lübnan'a döndüğünde Amerika'da yaşayan abisi ziyarete geldiği zaman kendisini Amerika'da eğitim alması için ikna etmiş ve 1911'de Amerika'ya yeni bir hayata başlamak üzere gitmiştir. Amerika'dayken bir ara abisinin teşvikiyle mason locasına girmiş ve birinci dereceden mason olmuştur. Fakat daha sonra kendisi ayrılmıştır. Orada Hukuk ve Edebiyat bölümlerini okumuştur. Bu sırada iyi derecede İngilizce öğrenen Nuayme İngiliz, Rus ve Arap edebiyatlarını karşılaştırıp mezcetme imkânı bulmuştur¹⁶.

1.1.3. Edebi Hayatı

Nu'ayme edebiyatla ilk defa Hristiyan Rus Öğretmen okulunda tanışmıştır. Rus edebiyatını okumuş ve edebiyata olan ilgisi artmıştır. Ukrayna'daki eğitimiyle Rus edebiyatını daha detaylı tanıma fırsatı bulmuş ve birçok Rus yazarın eserlerini

¹³ Bell, *Essays in Arabic Literary Biography 1850–1950*, 254.

¹⁴ Bell, *Essays in Arabic Literary Biography 1850–1950*, 254.

¹⁵ Bell, *Essays in Arabic Literary Biography 1850–1950*, 254.

¹⁶ 'Abbûd - 'Ukayyel, *Ravâi'u Mihâil Nu'ayme*, 11.

okumuştur. Daha sonra Amerika'ya gidip eğitim almasıyla genelde Batı edebiyatı özelde ise Amerikan edebiyatıyla tanışmıştır. Bu iki edebiyata ilaveten Arap edebiyatını da inceleyip birçok noktada geri kaldığını düşünmüş ve bu edebiyatlardan yardım alınarak kalkındırılması gerektiğini vurgulamıştır¹⁷.

Amerika'da artık üç edebiyata da hâkim olduktan sonra edebi çalışmalarına başlamıştır. Daha önce her ne kadar şiir vb. şeyler yazmışsa da hiçbirini edebi amaç gütmeyen kaleme almıştır. Dolayısıyla o yazı ve şiirler edebi çalışma olarak görülmemiştir. Daha sonraları Amerika'da Suriye, Lübnan başta olmak üzere Arap ülkelerinden göç edenler memleket hasretlerini dile getirdikleri mehcer edebiyatını başlatmışlardır¹⁸.

1.1.3.1. Mehcer Edebiyatı

He-ce-ra kökünden türeyen mehcer kelimesi lügatte “göç edilen mekân” anlamına gelmektedir¹⁹. Edebi anlamda ise 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ilk sırada Lübnan olmak üzere Suriye, Ürdün, Filistin gibi yerlerden çoğunlukla Kuzey Amerika'ya göç eden edebiyatçıların başlattığı edebi bir akımdır²⁰. Diğer adı göç veya gurbet edebiyatıdır. Bu göçün gerçekleşmesinde birçok etken sayılabilir. Bunların başında Osmanlı Devletinin zayıflaması dolayısıyla eyaletlerindeki istikrarsızlıklar ve siyasi sıkıntılar, göç veren bölgelerin ekonomik anlamda sıkıntı içinde olması, yine göç alan devletlerin dini anlamda Hristiyan devletler olup ekonomisinin gelişmiş olması gibi birçok etken sayılabilir²¹.

Bu edebi akımın öncüleri olarak Mihâîl Nu'ayme, Cibran Halil Cibran, İlyâ Ebû Mâdî, Nesîb Âridâ vb. yazar ve edipler sayılabilir. Bu yazarlar siyasetten çok edebiyat ve sanatla ilgileniyor ikinci sırada ise memleketlerinin ve orta doğunun

¹⁷ Bell, *Essays in Arabic Literary Biography 1850–1950*, 253.

¹⁸ Bell, *Essays in Arabic Literary Biography 1850–1950*, 253.

¹⁹ Abdullah Rûbîn Hüseyin, *Mu'cemu'n-Nefaisi'l-Esasî*, ed. Ahmed Râtib 'Armûş, 1. Bs (Beyrût: Dâru'n-Nefâis, t.y.), 333.

²⁰ Dellâl - Zuleyhâ, *el-Meşrû'un' Nakdî*, 43; İbrahim Usta, *101 Soruda Arap Dili ve Edebiyatı*, ed. İsmail Durmuş, 1. Bs (İstanbul: Akdem Yayınları, 2020), 137; Jacob M. Landau, *Modern Arap Edebiyatı Tarihi*, trc. Bedrettin Aytaç, 1. Bs (İstanbul: Gündoğan Yayınları, 1994), 93; Ürün, *Modern Arap Edebiyatı*, 117.

²¹ Usta, *101 Soruda Arap Dili ve Edebiyatı*, 137.

sorunlarıyla ilgileniyorlardı. Yine eserlerinde memleket hasreti temasını sıkça öne çıkarmışlardır. Daha sonra bu yazarlar ayrıca ele alınacaktır.

Mehcer yazar ve edebiyatçıları sanatı toplum için görürler ve sade, anlaşılabilir bir dil kullanılması gerektiğini dile getirirler. Bununla beraber eserlerinde daha çok Batı edebiyatının etkisi görülmektedir. Her ne kadar Arap edebiyatı üzerine eserler vermişlerse de dilin gramer kurallarının kullanımına pek önem vermediklerinden birçok edebiyatçı tarafından ağır eleştirilere maruz kalmışlardır²².

Bu edebi akım ilk başta Kuzey Amerika'da eserler vermeye başlamış daha sonra buradaki cemiyetlerinin zamanla dağılmasıyla Güney Amerika'da yeni bir cemiyet ile devam etmiştir. Günümüzde de varlıkları az da olsa devam etmektedir²³.

Akım Kuzey ve Güney Amerika'da ismen aynı olsa da şekil ve içerik bakımından farklılık göstermiştir. Örneğin Kuzey Amerika'da daha çok sosyal sorunlar, münzevi yaşam tarzı gibi konular ağır basmaktayken Güney Amerika'da daha çok tüm dünya problemlerini ele alan konular ağır basmış ve şiir tarzı eserler vermişlerdir²⁴.

Bu akımın temsilcilerinin Kuzey Amerika ve Güney Amerika'da kurduğu en önemli ve etkin iki cemiyet ele alınacaktır.

1.1.3.1.1. er-Rabıtu'l-Kalemiyye

Kuzey Amerika da kurulan derneklerin ilki ve en önemlisidir. 1920'de Cıbran Halil Cıbran, Miħâil Nu'ayme, İlyâ Ebû Mâdî ve Nesîb Âridâ öncülüğünde New York'ta kurulmuştur²⁵. Bu şahsiyetler aynı zamanda mehcer edebiyatının en önemli şahsiyetleridir. Temel amaçları eski, köhnemiş Arap edebiyatına canlılık kazandırmak ve özgürlüğü getirmektir²⁶. Bunun için de şiirde ritim ve kafiyeyi çıkarıp daha çok

²² Hüseyin Yazıcı, "Mehcer Edebiyatı", *TDV İslam Ansiklopedisi*, t.y., /mehcer-edebiyati; Usta, *101 Soruda Arap Dili ve Edebiyatı*, 139.

²³ Dellâl - Zuleyhâ, *el-Meşrû'un' Nakdî*, 44.

²⁴ Yazıcı, "Mehcer Edebiyatı".

²⁵ Dellâl - Zuleyhâ, *el-Meşrû'un' Nakdî*, 44; Yazıcı, "Mehcer Edebiyatı"; Usta, *101 Soruda Arap Dili ve Edebiyatı*, 145.

²⁶ Yazıcı, "Mehcer Edebiyatı".

kulağa hoş gelen kelime ve cümleler kullanmışlardır. Daha çok toplumsal konular ele alınmıştır. Yayınlarını es-Şâ'ih adlı dergi üzerinden yapıyorlardı. Zamanla gücünü kaybetmesiyle yeni bir cemiyet kurma gereği hissetmişler ve bunu da Güney Amerika'da farklı kişiler kurmuştur.

1.1.3.1.2. el-Usbetu'l-Endelusiyye

er-Rabıtu'l-Kalemiyye Cemiyetinin gücünü kaybetmesinden sonra Sao Paluo'da Şukrullah el-Cur tarafından kurulmuştur. Bu ismi vermesindeki amaç ise Endülüs devletinin ulaştığı medeniyetin gücünü temsil etmesidir. Kurulmasının temel amacı ise er-Rabıtu'l-Kalemiyye cemiyetini canlandırmak ve çalışmalarını sürdürmektir. Önde gelen temsilcileri arasında Reşid Selim el-Hürî, Riyâd el-Mâ'lûf, İlyâs Ferhad sayılabilir²⁷. Bu cemiyet her ne kadar öncekinin devamı niteliğinde olsa da bazı farklılıklar öne çıkmaktadır. Bunlardan en önemlisi er-Rabıtu'l-Kalemiyye'nin aksine geçmişi bir kenara atmak yerine onun temelleri üzerine yenilikler yapmak gerektiği inancıdır. Yine içerik bakımından sadece Arap Dünyasının sorunlarını ele almak yerine küresel sorunlara değinmek gerektiğini düşünüyorlardı. Aynı şekilde bu cemiyet de zamanla gücünü kaybetmiş ve 1941 yılında dağılmıştır²⁸.

1.1.4. Edebi Anlayışının Şekillenmesinde Etkili Olan Şahsiyetler

Nu'ayme pek çok farklı kültürden beslenmesi nedeniyle edebi hayatının şekillenmesinde birçok kişinin etkisi görülür²⁹. O, edebi hayatına kelimenin tam manasıyla Rusya'daki eğitimiyle başlamıştır. Daha sonra ise Amerika'daki eğitimiyle edebi hayatı daha da şekillenmiştir³⁰.

Edebi hayatının şekillenmesinde etkili olan önemli şahsiyetler hakkında genel bir bilgi verilecektir.

²⁷ Muhammed Şeyha, *et-Teşkilu'l-Uslubî fi'ş-Şi'ri'l-Mehceriyyi'l-Ĥadîş* (Doktora Tezi, Câmi'atu Muhammed Ĥaydar, 2009), 324.

²⁸ Yazıcı, "Mehcer Edebiyatı"; Usta, *101 Soruda Arap Dili ve Edebiyatı*, 144.

²⁹ Beşşâra es-Seb'alî, *Mihail Nu'ayme Yuĥaddişunî*, 1. Bs (Beyrût: Dâru Nelsen, 1998), 36.

³⁰ Cemil Ceber, *Mihail Nu'ayme fi Sîratih ve Edebih*, 1. Bs (Beyrût: Nevfel, 2006), 54-55.

1.1.4.1. Cibrân Halil Cibrân

6 Ocak 1883'de Lübnan'da laik Hristiyan bir ailede dünyaya gelmiştir³¹. 1895'de henüz 12 yaşında iken annesi ve kardeşleri ile Amerika'ya göçmüştür. Dolayısıyla hayatının büyük kısmını Amerika'da geçirmiş ve oranın kültürüyle beslenmiştir. Amerika'da iken İngilizce ve Fransızca öğrenmiş ve daha sonra Fransa da ressamlık eğitimi almıştır³². Amerika'ya döndükten sonra edebiyatla daha çok ilgilenmiş ve er-Rabîtu'l-Kalemiyye cemiyetinin kurulmasında öncü rol oynamıştır. Eserlerinde romantizm öne çıkmakla birlikte çeşitli alanlarda eserler kaleme almıştır. 1931'de kırk sekiz yaşında Amerika'da vefat etmiştir³³.

1.1.4.2. Nesîb Âriğâ

Aslen Suriye'nin Humus şehrinden olan yazar Kuzey Amerika'daki mehcer edebiyatının önemli şahsiyetlerinden birisidir³⁴. Daha çok şiir alanında öne çıkan yazarın *el-Ervâhu'l-Hâira* isimli bir divanı vardır³⁵. Maddi sıkıntılar yüzünden 1905'de New York'a gitmiştir. Bu sırada er-Rabîtu'l-Kalemiyye'nin başta Nu'ayme olmak üzere diğer üyeleriyle tanışmıştır³⁶. Kurdukları bu cemiyette on bir yıl yayın hayatına devam ettikten sonra *el-Hudâ* dergisini yayımlamaya başlamıştır. Ömrünün son zamanlarında daha çok hüznün, özlem, hayatın acıları vb. temalarda şiirler yazmıştır. Ölmeden kısa bir süre önce yazdığı bu şiir ve kasideleri bir divanda toplamaya karar vermiştir. Fakat ömrü yetmemiş ve 1954'de vefat etmiştir³⁷.

³¹ Suheil Bushrui, *Essays in Arabic Literary Biography 1850–1950*, ed. Roger Allen, 1. Bs (Wiesbaden: Harrassowitz, 2010), 177.

³² Ürün, *Modern Arap Edebiyatı*, 118; Bushrui, *Essays in Arabic Literary Biography 1850–1950*, 178.

³³ Usta, *101 Soruda Arap Dili ve Edebiyatı*, 147.

³⁴ Kâmil Maḥmûd Bezzî, *Aḳlâm Mehceriyye*, 1. Bs (Beyrût: Dâru'l-Maḥce, 2017), 232.

³⁵ Abdulkerim el-Eşterî, *Funûnu'l-Neşri'l-Mehcerî*, 2. Bs (Beyrût: Daru'l-Fikri'l-Ḥadîs, 1965), 116.

³⁶ Bezzî, *Aḳlâm Mehceriyye*, 234.

³⁷ Bezzî, *Aḳlâm Mehceriyye*, 235.

1.1.4.3. İlyâ' Ebû Mâğî

1889'da Lübnan/Beyrut'ta Muhaydise köyünde doğdu³⁸. Erken yaşlarda ailesiyle Mısır'a taşındı. Daha çocuk yaşta ilk şiirlerini yazdı³⁹.1912'de Amerika'ya ağabeyinin yanına gitti ve beş yıl onun yanında çalıştı. Daha sonra Mîhâîl Nu'ayme , Ğalîl Cibran gibi yazarlarla tanıştı ve tam anlamıyla edebiyata giriş yaptı⁴⁰. Buradayken şiir anlayışını değiştirdi ve daha serbest ve kuralsız şiirler yazmaya başladı. Yazar Ortodoks bir ailede doğmasına rağmen daha sonraları ateist bir yaşam benimsedi⁴¹. Şiirleri dilsel açıdan kusurlu bulunduğu için ağır bir şekilde eleştirilmiştir. 1957'de Amerika'da ölmüştür⁴².

1.1.4.5.Emin er-Reyhânî

24 Kasım 1876'da Lübnan'da doğmuştur. Hıristiyan Mârûnî bir ailede yetişmiştir. Evini saran fesleğenler (reyhan) sebebiyle Reyhânî lakabını almıştır⁴³. İlköğrenimini köyünde tamamladıktan sonra Amerika'ya gitmiştir. Oradayken mehcere edebiyatı ve Nu'ayme ile tanışmış ve pek çok eser vermiştir. Fakat Amerika da fazla durmamış bazı Arap ülkelerini gezerek gözlemlerini kaleme almıştır⁴⁴. 1940 yılında Lübnan'da vefat etmiştir.

1.1.5. Edebi ve Fikri Kişiliği

Nu'ayme çocukluğundan beri içine kapanık düşünür bir kişiliğe sahiptir. Fakat bu kişiliği Ukrayna'daki eğitimi sırasında daha da öne çıkmıştır⁴⁵.Daha sonra Amerika'ya gidince başta Cibrân ile ve diğer arkadaşlarıyla tanışmasından sonra İngiliz ve Rus edebiyatlarını mezcedip Arap edebiyatına yenilik getirme düşüncesiyle hareket etmiştir. Bu yeniliği yaparken de eskiyle irtibatı koparıp yeni bir sayfa açır

³⁸ "Ebu Madi", *TDV İslam Ansiklopedisi*, erişim: 23 Nisan 2021, /ebu-madi-iliyya.

³⁹ Usta, *101 Soruda Arap Dili ve Edebiyatı*, 148; Ürün, *Modern Arap Edebiyatı*, 126.

⁴⁰ Ürün, *Modern Arap Edebiyatı*, 127.

⁴¹ Ürün, *Modern Arap Edebiyatı*, 127.

⁴² Usta, *101 Soruda Arap Dili ve Edebiyatı*, 148.

⁴³ "Reyhânî, Emîn b. Fâris", *TDV İslam Ansiklopedisi*, t.y., erişim: 23 Nisan 2021.

⁴⁴ Ürün, *Modern Arap Edebiyatı*, 147.

⁴⁵ Bell, *Essays in Arabic Literary Biography 1850–1950*, 253.

kuralsız daha serbest bir edebiyat yapmayı hedeflemiştir⁴⁶. Kendisi tam anlamıyla romantizm akımı temsilcilerinden birisidir⁴⁷. Birçok alanda eser vermesine rağmen deneme ve romanlarıyla öne çıkar⁴⁸. Ayrıca eserlerinde mistisizm, ruh, reenkarnasyon gibi temalara rastlamak mümkündür. Düşünce dünyasını daha çok başka bir karakter üzerinden anlatmayı tercih etmiştir. Eserlerini yazarken dili mükemmel kullanma gibi bir kaygı gütmemiş, aksine daha çok görüşünü ve fikirlerini yani olayları ön plana çıkarmıştır. Dolayısıyla birçok defa ağır eleştirilere maruz kalmıştır⁴⁹.

1.1.6. Bazı Meşhur Sözleri

Nu'ayme'nin birçok atasözü niteliğinde meşhur sözleri vardır. Öyle ki bu alanda Nuayme'nin meşhur sözleri adında birçok kitap yayımlanmıştır⁵⁰. Sözlerinin çoğu kitaplarında geçmektedir. Burada Arap dünyasında en çok kullanılanlar ele alınacaktır.

الشرق يقول: ولا غالب إلا الله. أما الغرب فيقول: ولا غالب إلا أنا.

Doğu “Allahtan başka galip yoktur” diyor. Batı” benden başka galip yoktur” diyor.

اتكل على الله وحده. فمن كان أسيرَ الله كان حرًّا من غير شكِّ.

Yalnız Allah'a dayan. Kim Allah'ın esiri olursa şüphesiz gerçek manada hür olmuş olur.

أحب إلي روح نظيفة في جسم قذر من روح قذرة في جسم نظيف.

⁴⁶ Yazıcı, “Mehcer Edebiyatı”.

⁴⁷ ‘Abbûd - 'Uḳayyel, *Ravâi 'u Miḥâil Nu'ayme*, 161.

⁴⁸ Ürün, *Modern Arap Edebiyatı*, 123.

⁴⁹ Bezzî, *Aḳlâm Mehceriyye*, 127.

⁵⁰ ‘Abbûd - 'Uḳayyel, *Ravâi 'u Miḥâil Nu'ayme*, 19.

Kirli bir bedendeki temiz bir ruh bana temiz bir bedendeki kirli bir ruhtan daha sevimlidir.

إعجاب الإنسان بنفسه دليل على صغر عقله.

İnsanın kendini beğenmesi, aklının küçük olduğunu gösterir.

إن الإنسان بمداركه و أحاسيسه قبل أن يكون بعظامه و عضلاته.

İnsan kemikleri ve kaslarından önce akli ve duygularıyla insandır.

لو أنكم كنتم كاملين لما كنتم رأسماليين و شيوعيين.

Şayet siz olgun kimseler olsaydınız kapitalist ve komünist olmazdınız.

ليس نجيبا ذلك التلميذ الذي لا يطمح إلى التفوق يوما ما على معلمه.

Bir gün öğretmenini geçmeyi arzulamayan öğrenci seçkin öğrenci değildir.

قد يبكي الواحد لموت عصفور، وينتشي الآخر بقتله و أكله.

Birisi bir serçenin ölümüne ağlayabilirken diğeri onu öldürüp yemekten mutluluk duyar.

إن كثرة الكلام ملهارة للفكر والقلب، وتهلكة للروح.

Çok konuşmak düşünce ve kalp için eğlence, ruh içinse helaktır.

سقيت زهرة في حديقتي كان قد برح بها العطش، فلم تقل لي شكرا ولكنها انتعشت فانتعشت أنا.

Bahçemde çok susamış bir çiçeğe su verdim ve bana teşekkür etmedi. Ama o da canlandı ben de.

الكلام مزيج من الصدق و الكذب، أما السكوت فصدق لا غش فيه، لذلك سكت والناس يتكلمون.

Söz doğru ve yalan ile karışıktır. Sükût ise hilesiz bir doğruluktur. Onun için insanlar konuşurken ben sustum.

أن أكسب إنسانا لخير عندي بكثير من أن أكسب ثروة.

Bana göre bir insan kazanmam bir servet kazanmamdan çok daha değerlidir.

من أضاع جاره كمن أضاع نفسه.

Kim komşusunu kaybederse kendini kaybetmiş gibidir.

ما سمعنا بدولة واحدة أوجدت لها وزارة للسلام.

Hiçbir devletin barış bakanlığı bulundurduğunu görmedik.

إنني ناسك لا في صومعة، بل مع الناس و بين الناس.

Ben zahidim ama manastırda değil, bilakis insanlarla ve insanlar arasında.⁵¹

⁵¹ 'Abbûd - 'Uḳayyel, *Ravâi' u Miḥâil Nu'ayme*, 20-180.

1.1.7. Ölümü

Nu'ayme 1932'de memleketi Lübnan'a döndü. Dönerken cebinde beş yüz dolar dışında bir şeyi yoktu. Bu konuda da kendisi doların ancak ona tapanlar için bir şey ifade ettiğini söylemiştir⁵². Memleketine döndüğünde kendisine doğduğu mezraya nispetle "Şahrub zahidi" lakabı takıldı. 22 Şubat 1988'de büyük sessizliğini ve onca eserini geride bırakarak bu dünyadan ayrıldı⁵³.

1.2. MİHAİL NU'AYME'NİN ESERLERİ

Nu'ayme meher edebiyatının birçok alanında eser veren yazarlardan biridir. Her ne kadar şiir türünde de eser vermişse de daha çok öykü ve hikâye alanında öne çıkmıştır⁵⁴. Eserleri tasnif edilip ana hatlarıyla bilgi verilecektir.

1.2.1. Hikâye ve Romanları

1.Senetuhe'l-Cedîde

Bu çalışmada Lübnan'ın kültürünün, insanların, mutfağının, doğasının güzelliklerini ve Şeyh Ebu Nâşîf'in hikâyesini anlatmıştır.

Hikâyeye göre Ebu Nâşîf'in birçok kız çocuğu vardır. Fakat o kendisinin soyunu sürdürecektir ve soyadını taşıyacak bir erkek evlat istemektedir. Ona göre kız çocuğu erkek evlat gibi değil, soyu devam ettiremez. Bundan dolayı Bakire Meryem ve İlyas'tan kendisine bir erkek evlat vermesini ister. Nu'ayme burada çok dindar bir adamın yeni bir çocuk bekleyişini, doğumda çocuğun kız mı erkek mi olacağını bekleyişini tasvir eder. Daha sonra da çocuk kız olunca diri diri gömüp çocuğun ölü doğduğunu iddia ettiğini betimler.

⁵² Ceber, *Mîhâil Nu'ayme fî Sîratih ve Edebih*, 46.

⁵³ 'Abbûd - 'Ukayyel, *Ravâi'u Mîhâil Nu'ayme*, 13.

⁵⁴ Metrî Selîm Bûlis, *el-Havâriq fî Rivâyâti Mîhâil Nu'ayme ve Ekâşîsi*, 1. Bs (Beyrût: Maţba'atu Fuâd, 1985), 72.

Nu'ayme hikâyesinin sonunda Ebû Nâsîf'in Hristiyan bir din adamı olduğuna ve bu olaydan sonra dinden irtidat ettiğine işaret eder.

Bütün bunları yarı mizahî yarı ciddi bir üslupla anlatır. Hikâyede hem trajedi hem de Hristiyan toplumdaki bazı gelenek ve göreneklere alaya alma vardır.

Hikâyede genelde Arap toplumuna özelde de Lübnan Hristiyan toplumuna dikte edilen gelenekleri kinayeli bir biçimde tenkit etmiştir⁵⁵. Eser 1914'de Beyrut'ta basılmıştır⁵⁶.

2. el-‘Âķir

Bu hikâye türü eserinde Aziz isimli köylü bir gençten bahsetmektedir. Bu genç bir yandan eğitimini tamamlamaya çalışırken öte yandan mahallelerindeki dükkânını işletmektedir. Dolayısıyla adıyla, ticaretindeki başarıları ve yakışıklılığıyla meşhur olur. Daha sonra mahallenin Cemile adlı bir kızıyla tanışır. Cemile de ismi gibi güzel ve kibar bir kızdır. Zamanla Aziz'le aralarında ileride evliliğe götürecektir bir aşk doğar. Yıllar sonra kız da bir türlü hamilelik emareleri görülmedikçe kaynanası kızın kısır olmasından şüphelenir. Bu sebeple kaynana oğluna gelinini tedavi için Beyrut'a götürmesini söyler. Cemile bunu duyunca şaşkına döner ama kaynanasına da karşı gelemez. Önce Beyrut'a giderler. Burada tedavi sonuçsuz kalınca Şam'a giderler.

Bütün çabalar başarısız olunca kaynana gelinini kiliselere, manastırlara götürür. Buradan da bir fayda göremeyince Kuzeybatı Afrika'daki şifacılar gider. Fakat yine bir hamilelik emaresi belirmez. Bundan sonra kocası karısını ihmal eder, kendisini tütün ve içkiye verir.

Daha sonraları Cemile manastırların birine gitmeye karar verir. Gittiği manastırdaki papazla birlikte olmak istediğini söyler ve bu gerçekleşir. Üç ay sonra Cemile'de hamilelik belirtileri ortaya çıkar. Bunun haberi hızlı bir şekilde yayılır ve tüm köy şaşkınlıkla birlikte sevinir. Öyle ki her yerde ıslıklar çalır, şarkılar söylerler. Kocasını da tütün ve içkiyi bırakır.

⁵⁵ Mitri Selîm Bûlis, *el-Havâriķ fi Rivâyâti Miĥâil Nu'ayme ve Ekâşîşih*, 1. Bs (Beyrut: Fu'âd Beyân, 1985), 1: 13.

⁵⁶ 'Abbûd - 'Uķayyel, *Ravâi'u Miĥâil Nu'ayme*, 17.

Olaylar tam yoluna girmiş gibi görünürken Cemile’de şiddetli bir vicdan azabı ortaya çıkar. Nasıl olur da kocasına karşı samimi olan bir kadın bunu yapar diye içi sızlar. İşin ilginç tarafı ne ailesi ne de köylüler çocuğun kimden veya nasıl olduğunu umursamaz. Yine de Cemile’deki bu vicdan azabı her geçen gün artar.

Hikâyenin sonunda bir gün kocası eve döner ve masanın üzerinde Cemile’nin kendisini evlenmeden önce sürekli altında buldukları meşe ağacının altında beklediğini yazan bir kâğıt bulur. Hızlıca oraya gider fakat Cemile’nin canına kıymış olduğunu görür ve yanında da bütün yaptıklarını ve kendisinin pişmanlığını anlatan üç sayfalık bir mektup bulur⁵⁷. Öykü burada sona erer. Eser 1915’de Beyrut’ta basılmıştır⁵⁸.

3. Mirdâd

Nu’ayme bu eserini İngilizce olarak kaleme almıştır. Daha sonra Arapçaya tercüme edilmiştir. Eser daha çok Hristiyan din kültürünü ihtiva eder. Nu’ayme’nin her ne kadar eserlerinin çoğu felsefi bir dile sahipse de bu eser din ile felsefenin en iyi harmanlandığı eseri sayılmıştır. İçerisinde pek çok mitolojik kavramla karşılaşmak mümkündür. Bu eser 1952’de Beyrut’ta basılmıştır⁵⁹. Daha sonra Hüseyin Yazıcı tarafından “*Mirdad-Kundaktaki Ermiş*” adıyla tercüme edilmiş olup Kaknüs Yayınları tarafından İstanbul’da basılmıştır⁶⁰.

Mirdâd kitabında şunlardan bahseder: Açları doyurabilmek için daima tok olmak gerekir, güçsüzlere yardım edebilmek içinse hep güçlü durulmalıdır. İnsan, malının kölesi olmamalıdır. Sevgi hayatın özüdür. Nefret ise ölümün irinidir. Bir düşmanı olanın bir tek dostu bile olmaz. Çünkü düşmanlığın mesken ettiği kalp, dostluk için emin bir liman değildir. Büyük bir nehir nasıl denize akıp denizi yükseltirse sevgi dolu olmak için de insanın kinini, nefsinin sevgi denizine akıtması gerekir. Sevgi birleştirici, nefret ise ayırıcıdır. İnsan felaha ulaşmak için tüm

⁵⁷ Mihail Nuayme, *Kısır*, trc. Kenan Demirayak, 1. Bs (Erzurum: Babil Yayınları, 2000), 102.

⁵⁸ ‘Abbûd - ‘Uḳayyel, *Ravâi’u Miḥâil Nu’ayme*, 18.

⁵⁹ ‘Abbûd - ‘Uḳayyel, *Ravâi’u Miḥâil Nu’ayme*, 19.

⁶⁰ Mihail Nuayme, *Mirdâd Kundaktaki Ermiş*, trc. Hüseyin Yazıcı, 2. Bs (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2012).

arzularından uzaklaşmalı ve arınmalıdır. Bütün varlıklara iyilik yapılmalıdır. İnsan kendisine kötü davrananlara bile iyi davranmalı ve cömert olmalıdır. Yine insanların kalplerindeki kötülükleri güzelliğe dönüştürmelidir. Dudakların okuduğu lanet, beddua yine o dudaklara döner. Kalpten doğan kötü bir arzu yine o kalbe konar. Misafirperver olmak gerekir. Kaderde tutarsızlık yoktur. Hayvanlara ve hangi milletten olursa olsun insanlara yumuşak davranılmalıdır. Hiçbir gayret bilinçsiz olsa bile ziyan olmaz, zamanı geldiğinde meyvesini verir. Bir şeyi kuvvet zoruyla insanlara dikte etmek yerine sevgiyle yaklaşılmalıdır. Gerçek hürriyete ulaşmanın yegâne yolu kalpten geçer. Ne olursa olsun kavgadan kaçınılmalıdır. Hiç kimse hor görülmemelidir. Konuşmalarda ve düşüncelerde ölçülü olunmalıdır.⁶¹

4. Kâne mâ Kâne

Bu eser altı kısa öyküden oluşmaktadır. Nu'ayme esere ismini veren hikâyede köylü Lübnan toplumunu tasvir etmektedir. Günlük hayattaki enaniyet duygusu ve bunun diğer insanlara nasıl yansıdığını betimlemektedir. Nu'ayme bunu anlatırken geçmiş ve o zamanki dönemi karşılaştırmalı bir anlatımla yapmıştır⁶².

Hikâyenin kahramanları sıkıntı ve acı içinde yaşamaktadır. Bu sıkıntıların her birinin hikmeti vardır. Ayrıca toplumsal değerleri felsefî bir dille ele almıştır. Yine yazar toplumu anlatırken okuyucuya o dönemin toplumsal ve fiziki yapısı hakkında bilgiler vermektedir. Eser 1937'de Beyrut'ta basılmıştır. Daha sonra Kenan Demirayak tarafından "Kısır" adıyla Türkçeye çevrilmiş olup Babil yayınları tarafından Erzurum'da basılmıştır⁶³.

5. Ekâbir

Eser on üç kısa hikâyeden oluşmaktadır. Her hikâyede Lübnan toplumunun sıkıntıları ele alınmaktadır. Eser Lübnan toplumunun sorunlarını ele alırken eleştirel

⁶¹ Nuayme, *Mirdâd Kundaktaki Ermiş*, 86.

⁶² Bûlis, *el-Havâriq fî Rivâyâti Mihaîl Nu'ayme ve Ekâşîsi*, 123.

⁶³ Nuayme, *Kısır*.

ve felsefi bir dille yazılmıştır. Eserdeki şahsiyetler daha çok köylü ve kırsal kesimdeki ezilen kişilerden oluşmaktadır⁶⁴. 1956'da Beyrut'ta basılmıştır⁶⁵.

6. Ebû Baţta

Bu hikâye doğuda denize kıyısı olan bir şehirde yaşayan bir işçi grubunu ele almaktadır. Bu şehrin büyük kısmı deniz ticaretiyle uğraşmaktadır. Bu işçi grubu ise tacirlerin hamallıklarını yapmaktadırlar. Bunlardan biri de Ebû Baţta'dır.

Ebû Baţta'ya bu lakabın verilmesinin sebebi sağ baldırında doğuştan gelen bir şişliğin olmasıdır. Baţta kelimesi de baldır anlamına geldiğinden zamanla ona bu lakabı vermişlerdir. Özellikle sıcak havalarda ve ağır yük kaldırıncı baldırındaki bu şişlik daha da belirgin bir hal almaktadır.

Ebu Baţta küçükken bir gün içinde anne ve babasını kaybeder. Daha sonra teyzesi onun bakımını üstlenir.

Ebû Baţta çalışırken bir katırın bile zor taşıyacağı yükü rahatlıkla taşıyabilmektedir. Arkadaşları bunu sürekli dile getirir ve efsane gibi birbirlerine anlatır. Ebû Baţta ise gayet mütevazı bir şahsiyete sahip olduğundan bu yeteneğinden hiç söz etmez.

Daha sonra Ebu Baţta'nın halasının kızıyla evlenip dört çocukları olduğundan ve sonra hanımının vefat ettiğinden bahseder. Yine on yıl boyunca Abdülhamid döneminde Osmanlı ordusuna hizmet ettiğini ve Yemen'in fethinde katkılarından bahsetmektedir⁶⁶. Eser 1958'de Beyrut'ta basılmıştır⁶⁷.

7. Muzekkirâtu'l-Arkaş

Roman içine kapanık kendine has bir iç dünyaya sahip gurbette yaşayan Arap asıllı bir gençten bahsetmektedir. Bu genç tarihi belirtmeden sadece günleri yazıp belli günlerde günlük tutan birisidir. Bu günlük daha sonra Nu'ayme'nin eline geçer ve bunun gizemini çözmeye çalışıp yayımlar. Felsefe yüklü bu roman daha çok insandaki

⁶⁴ Bûlis, *el-Havâriq fî Rivâyâti Miĥâil Nu'ayme ve Ekâşîşih*, 1: 21.

⁶⁵ 'Abbûd - 'Ukayyel, *Ravâi'u Miĥâil Nu'ayme*, 20.

⁶⁶ Bûlis, *el-Havâriq fî Rivâyâti Miĥâil Nu'ayme ve Ekâşîşih*, 1: 28.

⁶⁷ 'Abbûd - 'Ukayyel, *Ravâi'u Miĥâil Nu'ayme*, 20.

psikolojik çatışma yapısıyla öne çıkmaktadır⁶⁸. Eser 1949'da Beyrut'ta yayımlanmıştır⁶⁹. Daha sonra Hüseyin Yazıcı tarafından “*Arkaş'ın Günlüğü*” adıyla Türkçeye tercüme edilmiş olup Kaknüs yayımları tarafından İstanbul'da yayımlanmıştır⁷⁰.

Çalışma bu roman üzerine olduğundan ikinci bölümde daha detaylı ele alınacaktır.

1.2.2. Tiyatro Eserleri

1.el-Âbâ ve'l-Benûn

Bu eser Nu'ayme'nin ilk tiyatro yapıtıdır⁷¹. Eserde Doğu insanının özünü ve yapısını ele almaktadır. Ayrıca eski ve yeni nesil arasındaki sorunları tahlil ve tetkik etmiştir. Bunu da yarı ciddi yarı alaycı bir üslupla yapmıştır. Yine bu eser babaların düşüncelerini ve bunların sosyal yapıdaki yansımalarıyla Mısır gençlerine olan etkisini edebi bir dille anlatmıştır. Genel anlamda eserde bu iki kuşak arasındaki çatışmaları ve problemleri ele alıp tahlil etmektedir. Eser 1917'de New York'ta basılmıştır⁷². Daha sonra “*Babalar ve Oğullar*” adıyla Hüseyin Yazıcı, Eyyüp Tanrıverdi ve Ömer İshakoğlu tarafından Türkçeye tercüme edilmiş olup Akdem yayımları tarafından İstanbul'da yayımlanmıştır⁷³.

2. Eyyûb

Nu'ayme bu eserinde acılar ve ıstırapların çözümü için Tevrat'tan alıntılar yapmıştır. Buradaki Eyyûb'den kasıt İslam literatüründeki Eyüp peygamber ve çektiği bazı sıkıntılardır. Bazı soyut kavramları tiyatro sahnesine dökerek somutlaştırmıştır.

⁶⁸ Hasene Cevvâd, *Dirasetu'l-İdyûlücyâ ve's-Şahşiyât ft Selâsi Rivâyât* (Yüksek Lisans Tezi, Câmia'tu'r-Ruhi'l-Kuds, 2010), 46.

⁶⁹ 'Abbûd - 'Ukayyel, *Ravâi'u Mihâil Nu'ayme*, 22.

⁷⁰ Mihail Nuayme, *Arkaş'ın Günlüğü*, trc. Hüseyin Yazıcı, 5. Bs (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2014).

⁷¹ 'Abbûd - 'Ukayyel, *Ravâi'u Mihâil Nu'ayme*, 23.

⁷² 'Abbûd - 'Ukayyel, *Ravâi'u Mihâil Nu'ayme*, 23.

⁷³ Mihail Nuayme, *Babalar ve Oğullar*, trc. Hüseyin Yazıcı v.dğr., 1. Bs (İstanbul: Akdem Yayınları, 2019).

“Acı” kavramına felsefi bir anlam yüklemiştir⁷⁴. Eser 1967’de Beyrut’ta yayımlanmıştır⁷⁵.

1.2.3. Biyografileri

1.Seb’ûn

Bu eser daha çok otobiyografi niteliğindedir. Nu’ayme Lübnan, Rusya ve Amerika üçgeninde yaşadığı olayları ve tecrübeleri detaylarıyla anlatır. Ayrıca yazar Birinci Dünya Savaşı’nı bizzat yaşadığı için bu gözlemlerini betimleyici bir üslupla ele alır. Nu’ayme bu eseri tamamladığında yaşı yetmiş olduğundan ve artık ömrünün sonuna geldiğini belirtmek için bu ismi vermiştir⁷⁶. Eser üç ciltten oluşup bunlardan birinci cildi 1959’da, ikinci ve üçüncü ciltleri 1960’da Beyrut’ta yayımlanmıştır⁷⁷.

2.Cibrân Halîl Cibrân

Eser Cibrân Halîl Cibrân’ın vefatından sonra kaleme alınmıştır. Nu’ayme bu eserinde Cibrân’ın edebi ve kültürel kişiliğinden vefatına kadar her şeyi detaylı bir şekilde ele almıştır. Fakat eser biyografi türü olduğundan edebi bir amaç gütmekten çok samimi bir havada yazılmıştır⁷⁸. Eser 1936’da Beyrut’ta yayımlanmıştır⁷⁹.

1.2.4. Şiirleri

Nu’ayme’nin birçok şiiri olup bunları *Hemsu’l-Cufûn* adlı divanında toplamıştır. Bu eser İngilizce kaleme alınmıştır. 1945’te Muhammed es-Şâyiğ tarafından Arapça ’ya çevrilmiştir⁸⁰. Daha sonra Hüseyin Yazıcı tarafından *Gözlerin*

⁷⁴ ‘Affif Dimeşkiyye, *el-İnfi’âliyye ve’l-İblâgiyye fî Ba’dî Ekâşîşi Miḥâil Nu’ayme*, 1. Bs (Beyrût: Dâru’l-Fârâbî, 1979), 103.

⁷⁵ ‘Abbûd - ‘Uḳayyel, *Ravâi’u Miḥâil Nu’ayme*, 23.

⁷⁶ Ceber, *Miḥail Nu’ayme fî Sîratih ve Edebih*, 38.

⁷⁷ ‘Abbûd - ‘Uḳayyel, *Ravâi’u Miḥâil Nu’ayme*, 24.

⁷⁸ Bûlis, *el-Ḥavâriḳ fî Rivâyâti Miḥâil Nu’ayme ve Ekâşîşi*, 72.

⁷⁹ ‘Abbûd - ‘Uḳayyel, *Ravâi’u Miḥâil Nu’ayme*, 24.

⁸⁰ ‘Abbûd - ‘Uḳayyel, *Ravâi’u Miḥâil Nu’ayme*, 24.

Fısıltısı adıyla Türkçeye tercüme edilip Kaknüs Yayınları tarafından İstanbul'da yayımlanmıştır⁸¹.

Kendisi divanı hakkında şunları söylemiştir:

Bu divan tıpkı el-Ğirbâl'de olduğu gibi Modern Arap Şiirinin giriş kapısı niteliğindedir. Eser her ne kadar sonradan Arapça'ya çevrilse de yapısı itibariyle sağlam ve etkileyicidir⁸².

Bu divanın şiir ve kasideleri beşeriyetin acılarını derin bir şekilde tefekküre davet eder niteliktedir. Hemen hemen her şiirde ince bir üslupla ferdi ve sosyal hayata bütün boyutlarıyla değinir⁸³.

1.2.5. Eleştiri ve Makaleleri

1.el-Merâhil

Nu'ayme bu kitabını zahiri ve batini seyahatler olarak nitelemektedir⁸⁴. Bu kitabı en iyi özetleyen birinci kısımdaki *Şelâsetu Vucûh* adlı makalesidir. Burada insanın vicdanının boyutlarını felsefi bir dille ele almaktadır. Ayrıca okuyucuda okuduklarını gözünde canlandırması için tasvir yöntemini kullanmıştır. Eser 1936'da Beyrut'ta basılmıştır⁸⁵.

2.Zâdu'l-Me'âd

Bu eser Nu'ayme'nin insanlar konusunda ve insanların birbiriyle olan ilişkileri hakkındaki görüşlerini içermektedir. Yine insanın tabiatla ve Allah ile olan ilişkisini ele almıştır. Bütün bunları açık ve akıcı bir üslupla anlatmıştır. Bu eser 1945'de Kahire'de basılmıştır⁸⁶. Daha sonra Kenan Demirayak tarafından *Tanrıya Dönüş Azığı*

⁸¹ Mihail Nuayme - Halil Cibran, *Gözlerin Fısıltısı*, trc. Hüseyin Yazıcı, 5. Bs (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2014).

⁸² 'Abbûd - 'Ukayyel, *Ravâi'u Mihâil Nu'ayme*, 25.

⁸³ Ceber, *Mihâil Nu'ayme fi Sîratih ve Edebih*, 96.

⁸⁴ Ceber, *Mihâil Nu'ayme fi Sîratih ve Edebih*, 62.

⁸⁵ 'Abbûd - 'Ukayyel, *Ravâi'u Mihâil Nu'ayme*, 25.

⁸⁶ 'Abbûd - 'Ukayyel, *Ravâi'u Mihâil Nu'ayme*, 25.

adiyla Türkçeye tercüme edilmiş olup Babil Yayınları tarafından İstanbul'da yayımlanmıştır⁸⁷.

3.el-Beyâdir

Bu eser makale havasında yazılmıştır. Eser Birinci Dünya Savaşı sırasında yazılmış ve içeriği genelde savaş olgusu etrafında dönmektedir. Eser incelendiğinde sadece devletlerin ve milletlerin savaşmasını anlatmadığı aksine felsefi bir bakış açısıyla insan olgusuna inip onun kendi türüyle olan muamelesini tahlil ettiği görülür. Ayrıca süflilik ve ulvilik kavramları üzerinde durmuş ve insanın bu ikisi arasındaki gidip gelmesini anlatmıştır.

Genel anlamda bu esere sadece bir Arap edebiyatı eseri olarak bakılmamış, birçok dile çevrilmesi nedeniyle dünya çapında felsefi bir eser olarak görülmüştür. Eser 1946'da Kahire'de yayımlanmıştır⁸⁸.

4. Kerm 'alâ Derb

Bu eser ilk incelendiğinde daha çok atasözleri ve deyimlerle dolu bir kitabı andırmaktadır⁸⁹. İçerisinde sadakat, sevgi, muhabbet gibi birçok müspet kavramları barındıran, Nu'ayme'nin hikmetli sözlerinin özeti mahiyetinde bir eserdir. Eser 1948'de Kahire de basılmıştır⁹⁰.

5. Şavtu'l-Âlem

Bu eser bir yönüyle *el-Beyâdir* adlı eserinde İkinci Dünya Savaşı öncesi yazılan bir versiyonu mahiyetindedir. Eser genel olarak kırklı yıllardaki olaylardan bahseder⁹¹. Zira Nu'ayme İkinci Dünya Savaşında Fransa cephesinde er olarak askerlik yapmış ve

⁸⁷ Mihail Nuayme, *Tanrıya Dönüş Azığı*, trc. Kenan Demirayak, 2. Bs (İstanbul: Babil Yayınları, 2001).

⁸⁸ 'Abbûd - 'Ukayyel, *Ravâi 'u Miḥâil Nu'ayme*, 25.

⁸⁹ Bûlis, *el-Ḥavâriḳ fî Rivâyâti Miḥâil Nu'ayme ve Ekâşîsi*, 79-81.

⁹⁰ 'Abbûd - 'Ukayyel, *Ravâi 'u Miḥâil Nu'ayme*, 26.

⁹¹ Miḥâil Nu'ayme, *Şavtu 'l-Âlem*, 8. Bs (Beyrût: Nevfel, 1988), 32.

genelde insanlığın özelde ise modern insanın problemlerine şahit olmuş ve bunları eserine yansıtmıştır. Eser 1949'da Kahire'de basılmıştır⁹².

6. en-Nûr ve'd Deycûr

Nu'ayme bu eserinde makale, konferans ve bazı yayınlarını bir araya getirmiştir. Eserde sahtelikle hakikat arasındaki çizgiyi anlatmıştır. Bunları da aydınlık ve karanlık şeklinde ikiye ayırmıştır⁹³. Eser her ne kadar basit bir dille ele alınmış olsa da içinde felsefî bir üslup barındırmaktadır. Eser 1953'te Beyrut'ta basılmıştır⁹⁴.

7. Fî Mehebbi'r-Rîyâ

Eser makalelerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Genel olarak insanın kendisi ve Allah ile olan ilişkilerini ele almıştır. Eser 1957'de Beyrut'ta basılmıştır⁹⁵.

8. Eb'ad min Muskû ve min Vaşintun

Nu'ayme bu eserinde Moskova ve Washington'un her açıdan ihtilaf ve farklılıklarına değinmiştir. Bütün bunları tahlili ve eleştirel bir dille anlattıktan sonra ideal dünyanın bu ikisinden uzak yeni bir dünya olduğunu savunmuştur. Eser 1963'te Beyrut'ta basılmıştır⁹⁶.

9. el-Yevmu'l-Ahîr (1965)

Bu eserinde bir gece rüyasında kendisine "Kalk! Son gününe veda et!" diyen bir ses işittikten sonra korkan ve bu sesin ne olduğunu merak eden bir adamı konu edinmiştir⁹⁷. Adam uyandığında ölmesine yirmi dört saat kaldığını fark eder. Bunun üzerine ölmeden önce mutlaka yapması gereken şeyleri hatırlar. Tam bu sırada odaya hizmetçisi girer ve yüzündeki bu şaşkın ifadenin sebebini sorar. Adam da hizmetçiye ölümün ne olduğunu sorar. Hizmetçi ise bu soruya şaşar ve ölümün sadece ölüm

⁹² 'Abbûd - 'Ukayyel, *Ravâi'u Mihâil Nu'ayme*, 26.

⁹³ Mihâil Nu'ayme, *Fî Mehebbi'r-Rîyâ* (Beyrut: Mektebetu Şâdir, 1985), 7-14.

⁹⁴ 'Abbûd - 'Ukayyel, *Ravâi'u Mihâil Nu'ayme*, 26.

⁹⁵ 'Abbûd - 'Ukayyel, *Ravâi'u Mihâil Nu'ayme*, 27.

⁹⁶ 'Abbûd - 'Ukayyel, *Ravâi'u Mihâil Nu'ayme*, 27.

⁹⁷ Mihail Nuayme, *Kalk Son Gününe Veda Et*, trc. Hüseyin Yazıcı, 2. Bs (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2012), 4.

olduğunu bildiğini söyler ve bu sorunun sebebini sorar. Yine adam hizmetçiye ölümü sevip sevmediğini sorar. Hizmetçi de “Kim ölümü sever ki?” şeklinde cevap verir. Bunun üzerine adam ona Allah’ı sevip sevmediğini sorar. Hizmetçi ise “Kim Allah’ı sevmez ki?” şeklinde karşılık verir. Daha sonra adam felsefeci olması hasebiyle hizmetçiye daha kafa karıştırıcı bir şekilde “Allah bize ölümü verendir, nasıl olur da onu seversin? Madem seviyorsun ölüm de ondadır. Niçin ölümden nefret ediyorsun?” der. Bunun üzerine hizmetçi hayretler içinde kalır ve “Ben nasıl olurda Allah’ı sorgularım evladım, ben sadece bir hizmetçiyim” şeklinde cevap verir. Nu’ayme adam ve hizmetçinin bu durumunu felsefi açıdan ele almıştır ve birçok cevap aramıştır.

Eser 1965’te Beyrut’ta basılmıştır⁹⁸. Daha sonra Hüseyin Yazıcı tarafından “*Kalk Son Gününe Veda Et*” adıyla Türkçeye tercüme edilmiş olup Kaknüs Yayınları tarafından İstanbul’da yayımlanmıştır⁹⁹.

10. Hevâmiş

Nu’ayme bu yarı makale yarı öykü türü eserinde hayatın anlamlarını belirlemeye çalışmıştır. Bunu daha çok hayır-şer, sevinç-hüzün gibi zıtlık kullanmak suretiyle yapmıştır¹⁰⁰. Yine ebedilik ve fanilik kavramları üzerinde durmuştur. Eser 1972’de Beyrut’ta yayımlanmıştır¹⁰¹.

11. el-Ğirbâl

Bu eser Nu’ayme’nin en meşhur eseridir¹⁰². Eser eleştiri kitabı niteliği taşımaktadır. Eserde genel anlamda Arap edebiyatındaki şiir ve düz yazı türleri üzerine görüşlerini bildiren yazar ayrıca eski anlayışın bir kenara konulup yeni anlayışa geçilmesi gerektiğini savunmuştur¹⁰³. Eser 1923’te Kahire’de basılmıştır¹⁰⁴.

⁹⁸ ‘Abbûd - ‘Ukayyel, *Ravâi’u Mihâil Nu’ayme*, 27.

⁹⁹ Mihail Nuayme, *Kalk Son Gününe Veda Et*, trc. Hüseyin Yazıcı, 2. Bs (İstanbul: kaknüs yayınları, 2002).

¹⁰⁰ Mihâil Nu’ayme, *Hevâmiş*, 5. Bs (Beyrût: Nevfel, 1988), 7-11.

¹⁰¹ ‘Abbûd - ‘Ukayyel, *Ravâi’u Mihâil Nu’ayme*, 28.

¹⁰² Ceber, *Mihâil Nu’ayme fî Sîratih ve Edebih*, 72.

¹⁰³ Mihâil Nu’ayme, *el-Ğirbâl*, 15. Bs (Beyrût: Nevfel, 1991), 13.

¹⁰⁴ ‘Abbûd - ‘Ukayyel, *Ravâi’u Mihâil Nu’ayme*, 28.

12. Fi'l Ğirbâli'l-Cedîd

Bu eser bir önceki eserin devamı niteliğindedir. Bunun yanında konu olarak dönemdeki yeniliklerden eserinde söz etmiştir. Eser 1973'te Beyrut'ta basılmıştır¹⁰⁵.

13. Necve'l-Ġurûb

Nu'ayme bu kitabı seksen dört yaşındayken çıkarmıştır. Bu eseri çıkardığında kendisinin son eseri olduğunu söylemiştir. Bu kitap ne şiir ne de düz yazı türünde bir eserdir. Daha çok diyalog biçiminde yazılmıştır. Rabbine dua eden bir adam ile birisi arasında geçen diyalogu içermektedir¹⁰⁶. Eser 1974'te Beyrut'ta basılmıştır¹⁰⁷.

14. Resâil min Vaḥyi'l-Mesîḥ

Eserde insanın ulviliği ile süfliliği arasındaki gidiş gelişlerinden bahsedilmiştir. Yine Mesih'in onun hayatındaki etkilerinden bahsetmiştir. Ona göre Mesih bu iki derece arasındaki en iyi rehberdir¹⁰⁸. Nu'ayme bu eserinde sık sık dört İncil'e başvurmuştur. Eser 1977'de Beyrut'ta basılmıştır¹⁰⁹.

¹⁰⁵ 'Abbûd - 'Uḳayyel, *Ravâi 'u Mîḥâil Nu'ayme*, 28.

¹⁰⁶ Mîḥâil Nu'ayme, *Necve'l-Ġurûb*, 2. Bs (Beyrût: Nevfel, 1985), 7.

¹⁰⁷ 'Abbûd - 'Uḳayyel, *Ravâi 'u Mîḥâil Nu'ayme*, 29.

¹⁰⁸ Mîḥâil Nu'ayme, *Min Vaḥyi'l-Mesîḥ*, 2. Bs (Beyrût: Nevfel, 1987), 46.

¹⁰⁹ 'Abbûd - 'Uḳayyel, *Ravâi 'u Mîḥâil Nu'ayme*, 29.

İKİNCİ BÖLÜM
EL-ARKAŞ'IN GÜNLÜĞÜ ADLI ROMANIN İNCELENMESİ

2.1. BİR EDEBİ TÜR OLARAK ROMAN VE ÖZELLİKLERİ

“Roman” kelimesi, *romanice*’den gelir. ‘Romanice’, Latince ‘Romalıların tarzında, Latinceye göre’ anlamlarına gelir¹¹⁰.

21. yüzyıldan itibaren roman kelimesi, bir dil adı olmaktan çıkıp yavaş yavaş edebi bir türe ad olmaya başlar. 12. yüzyılda Latince’den Romancaya (halkın konuşma dili) çevrilen eserlere ‘roman’ deniyordu. 17. yüzyılda ‘roman’ kelimesi, bugünkü anlamdaki edebi türün adı olmuştur¹¹¹.

Roman terim olarak ise hikâyeden daha uzun bir hacimde, kişi, yer ve zamana bağlı kalınarak nesir tarzında kurgulanmış olayların hikâyeye edilmesidir¹¹².

2.2. ROMAN TÜRLERİ

2.2.1. Gerçeklik Kurgusuna Göre

2.2.1.1. Tarihi Roman

Tarihi roman, geçmişte belli bir zaman aralığında gerçekleşmiş olayların, yaşanmış hadiselerin, belli dönemlerin, önemli şahsiyetlerin hayat hikâyelerinin, tarihi gerçekliğe bağlı kalınarak, romancı muhayyilesinde zenginleştirilip yeniden üretildiği metindir. Tarihi romanda olaylar ve kişiler tarihten alınır, fakat bunlar olduğu gibi aktarılmayıp bir hedefe göre yeniden düzenlenip, canlı yaşantı sahnesine dönüştürülüp takdim edilir¹¹³

Tarihi romandaki şahsiyetler tarihten ilham alınarak oluşturulur. Bu şahsiyetler kurgulanmış şahsiyetler değil gerçekte var olan yaşamış şahsiyetlerdir. Yine bu kişi ve şahsiyetler her ne kadar bazı sözleri gerçekte söylememişlerse de roman kurgusunda yazar onlara bu sözleri söylettirebilir. Ayrıca gerçek kişiden ilham alınarak bu kişiyi romanda bazı huy ve karakterler yüklenebilir. Yine tarihi romanlarda tarihi kişiliklerin insani yönleri detaylı olarak ortaya konulur. Mutlulukları, korkuları, zaafı, güçleri, kusurları, huy ve mizaçları canlı bir biçimde sunulur. Tarih bilminde genel olan ve

¹¹⁰ Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı 1, 2*. Bs (İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2016), 454.

¹¹¹ Mustafa Ayyıldız, *Roman*, 1. Bs (Ankara: Akçağ Yayınları, 2011), 15.

¹¹² Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 17. Bs (Ankara: Akçağ, 2021), 67.

¹¹³ Kleber Hadens, *Roman Sanatı*, trc. Yaşar Nabi Nayır (İstanbul: Varlık Yayınevi, 1953), 42.

ana hatlar üzerinde yoğunlaşılırken, tarihi romanda detaylar üzerinde daha çok durulur. Tarihi dönem ya da kişilikler, ayrıntılar içinde daha canlı bir biçimde sunulur¹¹⁴.

Tarihi roman türlerinde daha çok kendi zamanında iz bırakmış, önemli olaylara sahne olmuş, toplumların hayatında ve dünyanın gidişatında belirleyici ve dönüştürücü rol oynamış tarihi dönemlere yer verilir. Romancı, tarihsel dönemin ana hatlarına ve gerçek yönüne bağlı kalmalıdır. Yazarın tarihi yorumlama hakkı vardır ancak, değiştirme, bozma, çarpıtma hakkı yoktur. Tarihi romanda konu, yazarı tarafından gözlemlenmemiş, yazarın doğumundan önceki bir dönemden ya da henüz bilincinin tam olarak oluşmadığı çocukluk dönemlerinden seçilir¹¹⁵.

Tarihi roman, romancının müktesebatına göre tarihi belli başlı bir seçmeye tabi tuttuğu, düzenlediği ve tekrar yorumlayarak sunduğu metindir. Tarihçi bildiğini aktarmakla yetinirken romancı bilinen tarihi hakikatlerden ilham alarak derlediği malzemelerden belli bir düzenleme yapar ve bunları kendine has bir üslup ile sunar. Romancı hür bir şekilde hayal kurma hakkına sahiptir. Fakat bunları yaparken tarihi hakikatlere zıt davranamaz. Tarihi kişilerin bilinen kesin özelliklerini keyfi olarak değiştiremez. Örneğin bir romancının Nu'ayme gibi bir şahsiyeti sırf Müslüman kesime sevdirmek için Müslüman veya Müslüman sever gibi göstermesi tarihi roman açısından etik ve uygun değildir. Bir tarih romancısı safi hayal gücünden ilham alarak bir eser ortaya koyamaz. Aynı zamanda tarihi ve o söz konusu eserin ele aldığı dönemi detaylarıyla bilmesi gereklidir. Yine bu dönemi tarihin akışı içindeki yerine oturtabilmelidir. Dönemin askeri, politik, idari boyutlarıyla beraber sosyal, dini, kültürel boyutlarını da bilmelidir¹¹⁶.

Tarihi romanda olaylar kuru nesnel tarihi bilgiler şeklinde değil, okuyucuyu meraklandıracak bir şekilde sunulur. Sürükleyiciliği sağlayan temel unsurlar arasında ihtirash aşklar, harikulade olaylar, şaşırtıcı kahramanlıklar, ilginç durumlar bulunabilir¹¹⁷.

¹¹⁴ Emin Özdemir, *Yazınsal Türler*, 7. Bs (Ankara: Bilgi, 2017), 250.

¹¹⁵ *Tarihi Roman ve Atsız'ın Tarihi Romanları Üzerine Düşünceler* (İstanbul: Ötüken, t.y.), 241.

¹¹⁶ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 223.

¹¹⁷ E.M. Forster, *Roman Sanatı*, trc. Ünal Aytür, 3. Bs (İstanbul: Milenyum, 2019), 127.

Tarihi romanın amacı, okuyuculara tarih bilinci aşlamak, tarihi sevdirmek ya da tarihi kötölemek, eskiden olmuş bitmiş olaylardan ders almak, geçmişe bakarak geleceğe dönük strateji belirlemek, hoş zaman geçirmeyi sağlamak, ideolojik yaklaşımları tarihle temellendirmeye çalışmak, içinde bulunulan politik ve sosyal baskı ortamının boğuntusundan kaçıp tarihe sığınmak olabilir. Ancak en belirgin amacı yeni nesillerde millet ve tarih bilinci oluşturmaktır¹¹⁸.

2.2.1.2.Suç Romanı

Diğer adıyla polisiye roman, cinai romandır. Bu türün aslı İngilizcede ‘crime novel’dir¹¹⁹. Macera romanları gibi polis ve casusluk romanlarında da okurların korku, merak, heyecan vb. duyguları kamçılanır. Özellikle polis romanında polisle hırsız, polisle katil arasında bir kovalamaca olur. Okurun heyecanı da bu kovalama süresi içinde sürekli olarak iniş çıkış gösterir¹²⁰. Bu romanın merkezinde suç motifi yatar. Ortada cinayet, hırsızlık gibi işlenen bir suç vardır. Bir tarafta bu suçu işleyen birileri vardır. Diğer tarafta da suçun nasıl işlendiği meselesi, bu suçu ortaya çıkarma yöntemleri ve ortaya çıkarma görevini üstlenenler vardır. Dolayısıyla suç romanında üç esas unsur vardır: Suç, suçlu ve çözüm¹²¹.

Suç Romanının Başlıca Unsurları:

Suç: Suç romanında suç, kasten ve planlı olarak işlenir. Kaza ve intihar olarak gösterilmez. Suç genellikle bir kişiyi gizemli bir şekilde öldürmek olur. Bunun sebebi de genellikle kadın, kıskançlık, rant kavgası, para gibi bireysel konulardaki anlaşmazlıklardır. Cinayet sonrası meydana gelen kan lekeleri, parmak izleri, cinayet yerinde kalan eşyalar gibi ipuçları ve deliller açıklanır, gün saat gibi takvim bilgileri tespit edilir. Ele geçirilen ipuçlarının mantıklı bir düzenlemesiyle sonuca ulaşılır¹²².

Suçlu: Suçlu, toplumda önemli bir yeri olan bir kişi, önemli makamlarda bulunan bir kimse, kiralık katil, suç çetesi vs. olabilir. Suç roman, esas olarak suç

¹¹⁸ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 224.

¹¹⁹ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 227.

¹²⁰ Özdemir, *Yazımsal Türler*, 275.

¹²¹ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 227.

¹²² Özdemir, *Yazımsal Türler*, 270.

işleyen kişinin araştırılması ve bulunması motifi üzerine kurulmaktadır. Dedektif dâhil romanda herkese suçlu gözüyle bakılmaktadır. Fakat bu kuşku sağlıklı sonuca ulaşabilmek için gerekli görülmektedir. Ancak katil, genellikle polis olmaz¹²³.

Katil, genellikle çok keskin bir zekâya sahiptir ve işlediği suçu akıllıca planlamış, uygulamış ve maharetle saklamıştır. Dedektife oyun oynar, onu akıl almaz akıl oyunları ile kandırır veya oyalar. Ne var ki romanın sonuna doğru katil ortaya çıkmaya başlar. Akıcılığı ve merak duygusunu diri tutmak için suçlu, başta ve ortalarda açıklanmaz. Ancak bazı eserlerde başta da açıklanır. Ayrıca suçlunun suçu işlemeden önce, işlerken ve işledikten sonraki ruh hallerindeki durumlar, dikkati çeken özellikler ve değişimler ustaca sergilenir. Suçlunun itirafları, konuşma tarzı, hal ve tavırları suç romanının psikolojik boyutuna önemli katkılar sağlar¹²⁴.

Kurban: Özellikle cinayet vakalarında öldürülen karakterdir. Esrarengiz şekilde öldürülmüştür. Kurban genellikle herkesçe iyi bilinen bir kimsedir¹²⁵.

Suçun ve Suçlunun Peşindeki Kişi: Suç romanında suçun ne olduğunu, nasıl ve niçin işlendiğini, kimin işlediğini ortaya çıkarmak üzere görevli olan kişi ya da kişiler bu romanların başkarakterleri olurlar. Bunlar genellikle ya polis ya da dedektiftirler. Suçun peşindeki kişiler, genellikle suçlu olarak ortaya çıkmazlar. Dedektif de resmi veya özel olabilir¹²⁶.

2.2.1.3. Yaşamöyküsel Roman

Diğer adıyla biyografik romandır. Bir yazarın başka bir kişinin doğumundan ölümüne kadarki hayatını konu edindiği romandır. Başka bir deyişle insanı insana tanıtmaktır. Bunun için de başat özelliği gerçekten yaşamış bir kişinin karakteri üzerine temellendirilmiş olmasından gelir. Hayatı romanlaştırılan kişiler, genellikle toplum içinde sanat, siyaset, kültür, bilim ve spor gibi çeşitli alanlarda başarılarıyla

¹²³ Özdemir, *Yazımsal Türler*, 271.

¹²⁴ Özdemir, *Yazımsal Türler*, 271.

¹²⁵ Özdemir, *Yazımsal Türler*, 272.

¹²⁶ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 228.

meşhur olmuş ya da toplum bünyesinde belli başlı özellikleriyle iz bırakmış olanlardır¹²⁷.

2.2.1.4. Özyaşamöyküsel Roman

Diğer adıyla otobiyografik romandır. Bir romancının kendi yaşadığı olayları, hayat hikâyesini roman kurgusu içinde sunduğu romanlara denir¹²⁸. Bir bakıma hatıra türüdür. Bunlara ‘anı romanı’ da denir. Bu roman türünde yazar, genellikle kendi dünyasını, yaşantılarını, duygu ve düşüncelerini romandaki şahsiyetlerden birisine yükler veya kendisini bizzat romanın başkarakteri yapar¹²⁹.

Özyaşamöyküsel romanda esere konu olan kişinin geçirdiği önemli olaylar işlenir. Sıradan yaşantılar bir anlam ifade etmeyeceğinden işlenmez. Özyaşamöyküsel romanların olumsuz bir yanı, yazarın manevra alanını daratılmasıdır. Malzeme belli olduğu için hayali kurgu büyük ölçüde sınırlamalara maruz kalır ve yazarın üretme özgürlüğüne engel oluşturur. Ayrıca romana konu olan kişi, her yönüyle değil; ancak yazarın seçimine bağlı kalarak yarım olarak anlatılır¹³⁰.

2.2.1.5. Macera Romanı

Diğer adıyla serüven romanıdır. Temel öge, okuru heyecanlandırıp gerilim içinde tutacak, genellikle olağanüstü nitelikli serüvenlerdir bu tür romanlar¹³¹. İsmi ve özelliğini de bu yönünden alır. Çocuklarla, beğenisi gelişmemiş yetişkin okurlara seslenir bu tür romanlar. Okurların ilgisini çeken, onları heyecan içinde tutan yanı anlatılan olayların olağanüstülüğü gibi, kişilerin de olağanüstülüğüdür. Kişiler arası çatışma tıpkı polisiye romanlarda olduğu gibi serüven romanlarında da okuyucuyu gerçek yaşamın dışına çıkarır¹³².

¹²⁷ Hadens, *Roman Sanatı*, 48.

¹²⁸ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 235.

¹²⁹ Mehmet Tekin, *Roman Sanatı*, 18. Bs (İstanbul: Ötüken, 2020), 57.

¹³⁰ Tekin, *Roman Sanatı*, 59.

¹³¹ Özdemir, *Yazımsal Türler*, 273.

¹³² Franz K. Stanzel, *Roman Biçimleri*, trc. Fatih Tepebaşılı, 1. Bs (Konya: Çizgi Kitabevi, 1997), 58.

Macera romanlarında ruhbilimsel ya da düşünsel boyut öne çıkmaz. Üslup kaygısı da pek yoktur. Yazar hayal gücünü kullanarak, olağanüstülükleri kamçılayarak okuyucunun ilgisini diri tutmaya çalışır. Dolayısıyla ruhsal çözümlemelere, doğa ve çevre betimlemelerine bu roman türünde geniş ölçüde yer verilmez. Önemli olan devinim ve heyecandır¹³³.

2.2.1.6. Belgesel Roman

Gazete haberi, röportaj, anket, mektup, öz geçmiş, hatıra, tutanak, sözleşme, resim gibi belgesellerden yararlanılarak belli olaylar dizisi şeklinde kurgulanmış, gerçek hayat hikâyelerine ve olaylara dayanan romanlara ‘belgesel roman’ denir¹³⁴. Bu çeşit romanlarda biraz daha objektiflik gözlenir. Zira olaylar çoğunlukla olduğu gibi aktarılır. Bütün bilgilerde belgelerin gerçekliği söz konusudur. Yazar da bu bilgi ve belgeleri düzenli bir şekilde sunma gayreti içerisinde¹³⁵.

2.2.2. Gerçekdışılık Kurgusuna Göre

Bazı romanları kurgusal yapılarına göre gerçek dışı, harikulade, determinist kurallara, akıl ve mantığa aykırı unsurlara yer vermeleri itibariyle şu şekilde tasnif edilebilir:

2.2.2.1. Korku Romanı

Diğer bir adı Gotik romandır. Bu çeşit romanın öncülü gotik tarzı mimaridir. Gotik mimari ise Avrupa’da 12. ve 16. yüzyıllar arasında hüküm sürmüştür. Avrupa’da Ortaçağlarda tepeden şehirlere hâkim konumunda görkemli büyük kiliseler, katedraller inşa edilmiştir. Bundaki amaç, ilahi olan şeyi, dini ve kiliseyi çok yükseklerde tutmak ve halkın bunlara bakıp kendilerini ne kadar küçük ve aciz; dini yapıların ise ne kadar büyük ve yüce olduğunu hissettirerek insanlarda korkuya dayalı bir teslimiyet sağlamaktır. Gotik mimarideki bu özelliği gotik romanda da görebiliriz¹³⁶.

¹³³ Özdemir, *Yazımsal Türler*, 274.

¹³⁴ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 237.

¹³⁵ Özdemir, *Yazımsal Türler*, 291.

¹³⁶ Milan Kundera, *Roman Sanatı*, trc. Aysel Bora, 9. Bs (İstanbul: Can Modern Yayınları, 2019), 146.

Gotik mimarinin korkutuculuğu romandaki yerlere de yansımıştır. Bu mekânlar ortaçağdan kalma korkunç ve heybetli bir saray veya bir manastır ya da küflü metruk bir yerdir. Yine bu mekânlarda korkunç mahzenler, tabutlar vb. şeylerin olduğu yerlerdir¹³⁷.

Bu tür romanlarda olaylar esrarengiz, ürpertici ve gerilimlerle dolu olaylarla örülü metinlerdir. Olaylar akla uygun değildir. Olaylar, bilimsel ve akla dayalı sebep-sonuç ilişkileriyle değil, hurafelerle açıklanmaya çalışılır¹³⁸.

2.2.2.2. Fantastik Roman

Fantastik romana ‘fantastik gerçekçi roman’ da denir. Bu roman türü masalın modern zamanlara özgü biraz değişik bir biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu roman türüne korku romanının korkutuculuğundan sıyrılmış hali de denebilir. Fantastik terimi, gerçekte olmayıp da düş gücü ile üretilen canlı veya cansız nesnelere için kullanılan bir terimdir. Hayal dünyası ile gerçeklik dünyası arasında bir yerdedir¹³⁹.

2.2.2.3. Ütopya Romanı

Yunancadan türetilmiş ‘topia’ : ‘yer’, ‘utopia’ : ‘iyi yer’, ‘iyi ülke’, ‘olmayan yer’, ‘yok ülke’ anlamına gelmektedir. Bu tür masallara özgü hayali bir cennet ülke tasarımıdır. İçinde yaşanan somut toplum ve devlet düzeninden memnun olmama, eksikliklerin ve yanlışlıkların eleştirilmesi ve bunun da ötesinde her türlü mutlulukların, güzelliklerin, iyiliklerin, eşitliğin hâkim olduğu hayali, düşsel bir mekân, toplum ve devlet tasavvurudur¹⁴⁰.

2.2.2.4. Kurgu Bilim Romanı

Kurgu bilim romanlarının ilk örneklerine ‘fenni roman’ denilmekteydi. Gelecekteki dünyanın, insanların, hayatın ve uzay faaliyetlerinin nasıl olacağı

¹³⁷ Kundera, *Roman Sanatı*, 146.

¹³⁸ Kundera, *Roman Sanatı*, 147.

¹³⁹ Nuran Özlük, *Türk Edebiyatında Fantastik Roman* (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2010), 9-19.

¹⁴⁰ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 246.

konusunda teknolojik, bilimsel gelişmeleri esas alarak gerilim, korku, heyecan verici, şaşırtıcı bir üslupla kurgulanan esrarengiz âlem romanlarına ‘bilim kurgu’ romanı denir. Bu tür romanların genel özeliği, mevcut bilimsel bilgi birikimine göre olağanüstü yani gerçek dışı bilimsel öngörülere yer vermesidir¹⁴¹.

2.3. ROMANIN ADI VE YAZILIş SÜRECİ

Nu’ayme el-Arkaş’ın Günlüğü adlı romanını Amerika’da iken yazmaya başlamıştır. Fakat kendisi 1. Dünya Savaşı’nın başlaması sebebiyle Fransa’ya asker olarak gönderilmiştir. Dolayısıyla eserini yazmaya bir süre ara vermiştir. Ta ki 1919’da terhis olduktan sonra Amerika’da mehcer edebiyatının önemli temsilcilerinden olan Cibran Halil Cibran gibi önemli isimlerle tanışıp bir cemiyet kurmuşlardır. Cibran Halil Cibran’ın ölümünden sonra cemiyet dağılmış ve Nu’ayme Lübnan’a yeniden dönmüştür. Döndükten kısa bir süre sonra adı geçen romanı tamamlamıřtır¹⁴².

Nu’ayme’nin romana el-Arkaş’ın günlüğü adını vermesinin en önemli sebebi, kendi iç dünyasını el-Arkaş isimli bir genç aracılığıyla romana dökmesidir. Kendisi ise tıpkı olaya dışardan şahit olan birisi gibi bir kahvehaneye arkadaşıyla gittiğinde karşılaştığı dükkân sahibinden romanı alan sonra onu okuyup kitaplaştıran bir insanı canlandırmaktadır.

2.4. ROMANDAKİ şAHSİYETLER

Romanda Nu’ayme ve arkadaşı, el-Arkaş, patronu şin, Senharib olmak üzere beş temel karakter vardır. Konu el-Arkaş’ın etrafında dönmektedir. el-Arkaş’dan bahseden ise Nu’ayme’dir.

2.4.1. Baş Karakter ve Özellikleri

Romanın başkarakteri adında geçtiği gibi el-Arkaş’tır. el-Arkaş içine kapanık, çok sessiz, kendini tamamen iç âlemine vermiş bir şahsiyettir. O New York’ta bir Suriye kahvehanesine yarı çıplak bir vaziyette gelmiş ve orada içe bařlamıřtır¹⁴³.

¹⁴¹ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 249.

¹⁴² ‘Abbûd - ‘Ukayyel, *Ravâi’u Mîhâil Nu’ayme*, 10.

¹⁴³ Mîhâil Nu’ayme, *Muzekkerâtu’l-Arkaş*, 9. Bs (Beyrût: Nevfel, 1992), 8.

Kendisi bazı günler günlük tutup iç dünyasının yansımalarını o günlüğe geçirmiştir. Bazen halüsinasyonlar da gören el-Arkaş yarı psikolojik sıkıntılar yaşamakta olan veyahut geçici travma yaşayan biridir. Kendisi evliliğinin ilk gecesi sebepsiz yere gelini çok sevdiğini söyleyerek kurban etmek niyetiyle öldürmüştür¹⁴⁴. Daha sonra hafızasını kaybetmiş ve kendine geldiğinde büyük bir pişmanlık ve üzüntü yaşayıp intihar etmiştir. Bunun üzerine dükkâna birkaç hafta gelmeyince dükkân sahibi başına bir şey geldiğini anlamıştır. Bu sıralar dükkâna Nu'ayme ve arkadaşı gelince olaydan haberdar olmuş ve günlüğü alıp okuyup yayımlamıştır¹⁴⁵.

2.4.2 Diğer Şahsiyetler ve Özellikleri

el-Arkaş dışında öne çıkan şahsiyetlerin ilki onu barındıran ve işveren para aşığı patronu Şin'dir. Şin sürekli kumar oynayıp varını yoğunu ona yatıran birisidir. İşleri iyi gittiği zaman el-Arkaş'a iyi davranan kötü gittiğinde ise el-Arkaş'a demediğini bırakmayan birisidir. Şin karakter itibariyle her ne kadar el-Arkaş'a sahip çıkmış merhametli biri gibi görünse de esasında kaba saba, hırslı ve geçimsiz birisidir¹⁴⁶.

Bir diğer karakter ise Senharib'dir. Senharib sürekli aynı gün aynı saat Şin'in kahvehanesine gelip aynı yerine oturup sessizce sigarasını içip gazetesini okuyan birisidir. Eğer diğer arkadaşları kumar oynamak için toplanıp onu çağırmasa sessizce yerinde oturup gece geç vakitte de evine giden birisidir. Senharib karakter itibariyle el-Arkaş gibi sessiz, pek konuşmayı sevmeyen birisidir. Dolayısıyla el-Arkaş ona manevi bir yakınlık hisseder. Fakat Senharib el-Arkaş'a yaklaşmaz ve onu dışlar¹⁴⁷.

Üçüncü karakterimiz ise Nu'ayme ve arkadaşıdır. Arkadaşının kişiliğinden pek bahsedilmez. Sadece Nu'ayme'nin yanında hareket ettiğinden bahsedilir¹⁴⁸. Nu'ayme ise tıpkı bir gazeteci gibi yazıp çizen birisidir. O bir gün arkadaşıyla beraber Şin'in dükkânına gelir ve Şin olup biteni onlara anlatır. Bunun üzerine Nu'ayme merak edip

¹⁴⁴ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 130.

¹⁴⁵ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 7-8.

¹⁴⁶ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 14-15.

¹⁴⁷ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 24.

¹⁴⁸ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 7.

ondan bir şeyin kalıp kalmadığını sorar. O da Nu'ayme'ye el-Arkaş'dan kalan günlüğü verir. Nu'ayme de bu günlüğü okur ve ilgisini çektiği için kitap şeklinde yayımlar¹⁴⁹.

2.5. ROMANDAKİ YAPISAL UNSURLAR

Roman türü eserleri oluşturan olay, zaman, mekân, şahsiyetler, bakış açısı, anlatım türü, dil ve üslup gibi bazı yapısal unsurlar vardır. Bu unsurlar, romanı roman yapan unsurlardır. Bu bölümde *el-Arkaş'ın Günlüğü* adlı roman, yapısal unsurlar bakımından tahlil edilecektir.

2.5.1. Zaman ve Mekân

Romanda kendisine yer verilen olayların geçtiği nesnel, vaka ve anlatma zaman dilimlerini karşılayan bir kavramdır. Roman, bir zaman sanatı olması dolayısıyla geniş bir zamana yayılan olay, durum, olgu, yaşantı, duygu, hayal ve düşünce unsurları sergilenmektedir¹⁵⁰.

Nu'ayme, *el-Arkaş'ın Günlüğü* adlı romanında dönemin özelliklerinden daha çok o dönemin insanlara yansımalarından bahsetmektedir. Romanda olaylar anlık değil belli bir zaman dilimi içerisinde anlatılmıştır. Romanda anlatılan olaylar, bir kişinin hayatının belli bir kesimini ele alacak şekilde anlatılmıştır. Romana genel olarak baktığımızda 1900lü yılların ilk yarısında yaşanan olayları ele aldığı görülür. Ayrıca romanda, zamana dair herhangi bir tarih verilmemiş olup genel ifadeler kullanılmıştır.

2.5.2. Olay ve Olay Örgüsü

Roman türü eserler genellikle hayatı veya hayatta gerçekleşmiş veya gerçekleşmesi muhtemel temel olayları anlatır. Fakat bu olaylar iç içe geçmiş vaziyette bulunurlar. Konu da bu olaylar içine yayılmıştır. Olay veya olay örgüsü romanın temel unsurlarındandır. *el-Arkaş'ın Günlüğü* adlı romana bakıldığında olaya sonradan Şîn'in kahvehanesinde dâhil olan Nu'ayme'nin anlatımına dayalı şekildedir. Bir başka deyişle Nu'ayme el-Arkaş'ın Günlüğünü bir gazeteci olarak okuyup yayımlamasıyla ortaya çıkmış bir romandır. Romanda ele alınan konu ve verilmek istenen mesaj,

¹⁴⁹ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 7-12.

¹⁵⁰ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 128.

romanın bütünü içine yayılmıştır. Romanın bölümleri her ne kadar günlük havası içinde silsile şeklinde verilse de olaylarda yeri geldiğinde kopukluk görülebilmektedir.

2.5.3. Bakış Açısı ve Anlatım Teknikleri

Romanda olaylar anlatıcının gözünden onun bakış açısıyla verilir. Anlatıcının bilgisi, kültürü ve deneyimleri olayların anlatılmasında büyük bir etkidir. Romanda genellikle olaylar biri tarafından dile getirilir. Anlatılan olayların içinde veya dışında olan bu kişiye “anlatıcı” denir. Anlatıcı, romanda “kim görüyor, kim anlatıyor?” sorusunun cevabıdır. Romanın anlatıcısı, günlüğü bulan ve yayımlayan Nu’ayme’dir. Olaylar genellikle birinci tekil şahıs olarak anlatılmıştır.

2.5.4. Dil ve Üslup

Diğer edebi eserlerde olduğu gibi roman da dilin öne çıktığı bir türdür. Romancı dili bütün yönleriyle kullanarak kendine has bir âlem oluşturur. Oluşturduğu bu âlemin inanılır, gerçek hayatta var olan vasıflarda olmasına gayret eder. Bu maksadı gerçekleştirmek için de uygun bir dil ve üslup kullanır. Üslup, konuyu, duygu, düşünce ve hayalleri anlatış, ifade ediş, dile getiriş tarzıdır¹⁵¹. Eserin dilinin döneme, kahramanların kültürel düzeylerine göre seçilip seçilmediği, akıcı ve sürükleyici bir üslûbun tercih edilip edilmediği, terminolojik dile başvurulup başvurulmadığı, yabancı kelimelerin ve avam dilinin bulunup bulunmadığı ve söz sanatlarından hangilerinin kullanıldığı gibi birçok ayrıntıyı içinde barındırır¹⁵².

Nu’ayme eserinde felsefi bir dil kullanmıştır. Bu dili kullanırken direkt anlatmak yerine bazı karakterlerin dilinden anlatmayı yeğlemiştir. Nitekim ölümle ilgili düşüncelerini diyalog şeklinde ölümü temsil eden bir yaralı kızın dilinden şu şekilde anlatmaktadır:

el-Arkaş: *Gel ölüm, gel de konuşup hesaplaşalım.*

Ölüm: *Emret ey Arkaş emret!*

el-Arkaş: *Seni bana kim gönderdi?*

¹⁵¹ Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, 273.

¹⁵² Tekin, *Roman Sanatı*, 168.

Ölüm: *Beni davet ettin, ben de geldim.*

el-Arkaş: *Ben mi seni çağırdım? Evet, evet... Ben çağırdım seni. Ama seni niye çağırdım ki?*

Ölüm: *Sen demedin mi gel de hesaplaşalım. Hem seninle ilk kez hesaplaşmıyoruz ki ey Arkaş!*

el-Arkaş: *Daha önce hesaplaştığımızı hatırlamıyorum.*

Ölüm: *Nasıl hatırlayacaksın? İnsan yavrusu değil misin sen? İşte, az önce çağırdın beni. Sonra da unuttun.*

el-Arkaş: *İnsan yavrusu mu? Zayıf bir insan olsam ve güvenin delik deşik ettiği bir yüzüm de olsa, ben olgun bir insanım¹⁵³.*

Görüldüğü gibi el-Arkaş romanın birçok yerinde ya ölümle ya da kendi kendine konuştuğu görülmektedir. Ayrıca söz konusu eserinde halk lehçesinden kaçınan yazar fasih bir Arapça kullanmıştır.

2.6. ROMANIN ÖZETİ

Roman Miḥâil Nu'ayme'nin ve bir arkadaşının New York'ta bir Arap kahvehanesine girmesiyle başlar. Kahvehane sahibi o ikisinin girmesiyle iki haftadır kayıp olan el-Arkaş'ı anarak iç çeker. Böylece Nu'ayme ve arkadaşının dikkatini çeker ve el-Arkaş'tan bahsetmeye başlar. Onun yağmurlu bir akşam yarı çıplak bir şekilde dükkânına sığındığını ve kendisinden iş istediğini bunun üzerine de önce karın tokluğuna daha sonra da az bir paraya çalıştığından bahseder. Ayrıca el-Arkaş hakkında dört dil bildiği ve dış görünüşünden başka bir şey bilmediğini söyler. Hatta gerçek ismini bile bilmediğini, çocukluktan kalma çiçek hastalığının izlerinden dolayı yüzü delik deşik anlamına gelen el-Arkaş lakabı takıldığını söyler¹⁵⁴.

Nu'ayme ve arkadaşı el-Arkaş hakkında dinlediklerini duyunca merakları ikiye katlanır ve kahvehane sahibine onun hakkında daha fazla soru sormaya başlarlar. Nu'ayme eğer ondan kalan bir şey varsa görmek istediğini söyler. Bunun üzerine

¹⁵³ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 52-53.

¹⁵⁴ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 8.

kahvehane sahibi elinde bir sandık ile gelir. Sandığın içindeki günlük Nu'ayme'nin dikkatini çeker ve kahvehane sahibine satıp satmayacağını sorar. Kahvehane sahibi okuma yazma bilmediği için ücretsiz bir şekilde Nu'ayme'ye verir. Nu'ayme günlüğü evine sabırsızlıkla götürüp incelemeye başlar ve daha sonra el-Arkaş'ın hayatına dair bazı meseleleri öğrenir¹⁵⁵

Nu'ayme günlüğü okumaya başlayınca el-Arkaş'ın aslında bir suça karışmış katil olduğunu ve hafıza kaybı yaşadığını öğrenir. Bu yönüyle roman polisiye ve psikoloji romanı türlerine benzerlik gösterir¹⁵⁶. Nu'ayme romandan el-Arkaş hakkında bir ipucu bulamaz. Zira günlükte ne bir tarih ne bir yıl ne de bir mekân yazılıdır. Sadece haftanın günlerini yazılı halde bulur. Daha sonra kendisinin de bu kadar bildiğini ve daha fazla soru sormamalarını ister okuyucudan ve günlüğü kitap şeklinde yayımlar.

Günlüğün sonunda Nu'ayme, el-Arkaş'a bir mektup yazar ve onda kendisini geçmişe götürdüğünü ve artık yazmayı bıraktığını dile getirir. Ayrıca el-Arkaş'ın günlüğünü yazmaya başladıktan kısa bir süre sonra askere gittiğini ve uzun süre günlüğü yazamadığını söyler. Fakat bu süre zarfında el-Arkaş'ı asla unutmadığını ekler. Askerden döndükten sonra günlüğü tamamladığını söyledikten sonra el-Arkaş'a “selam sana ey Arkaş” deyip “Affet ama af dileme” sözüyle romana son verir¹⁵⁷.

2.7. ROMANDAKİ DERSLER

Daha önce yazarın şahsiyeti bölümünde bahsedildiği üzere Nu'ayme filozof bir yapıya sahiptir ve bunları *el-Arkaş'ın Günlüğü* adlı romanı başta olmak üzere birçok eserinde görmek mümkündür. Dolayısıyla eserleri genelde felsefi bir dille beraber çok derin manalar içermektedir. Bu bölümde söz konusu romanın bu derin manalarından çıkarılabilecek birçok ders ve öğütler ele alınacaktır.

1.Susmanın Faydaları

¹⁵⁵ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 10-11.

¹⁵⁶ Cevvâd, *Dirasetu'l-İdyûlûcya ve 'ş-Şahşiyât fî Selâşi Rivâyât*, 88.

¹⁵⁷ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 136-139.

el-Arkaş günlüğünde girişi “İnsanlar iki kısımdır: Konuşanlar ve Susanlar!”¹⁵⁸ şeklinde yaptıktan sonra susan insanların avantajlarından bahseder. Ona göre her kim susanlardan olursa sessizliğin lezzetini elde eder. “Ne yazık ki konuşanlar henüz konuşmanın acılığını idrak edebilmiş değil”¹⁵⁹.

“Kelam ya doğrudur ya yalan. Sessizlikte asla bir yalan bulunmaz. Zira kelam olmadan nasıl yalandan bahsedilebilir. Dolayısıyla sessiz kalmayı başarabilenler bu tür günah ve acılardan uzak kalabilir”¹⁶⁰.

el-Arkaş yine kendisinde bir güç olsa yılın bir gününü sessizliğe tahsis edeceğini belirtir. Belki de insanlar bu sayede sessiz kalırken benliklerinin farkına varabilirler.

Aslında sessizlik bir nevi benliğe kulak verip yaratıcının kudretini temaşa etmek için bir fırsattır. İşte bütün bu sebeplerden el-Arkaş sessizlikten birçok defa bahsetmektedir¹⁶¹.

2.Düşünmenin İnsana Kattığı Şeyler

el-Arkaş insanların maddi ve gelip geçici şeylerle böbürlenmesine anlam veremez. Ona göre kişilik fikir ile olur. Yoksa zengin-fakir, siyahi-beyaz vb. şeylerle olmaz. Yine her düşüncenin yeni bir kişilik ve özellik anlamına geldiğini söyler. Bu düşünceler o kişinin özelliğini yansıtır. Başka bir deyişle insanın kafasındaki şeyin dışarıya yansıtacağını söyler.

¹⁵⁸ Nu’ayme, *Muzekkerâtu’l-Arkaş*, 13.

¹⁵⁹ Nu’ayme, *Muzekkerâtu’l-Arkaş*, 13.

¹⁶⁰ Nu’ayme, *Muzekkerâtu’l-Arkaş*, 13.

¹⁶¹ Nu’ayme, *Muzekkerâtu’l-Arkaş*, 13.

“Düşünce ve fikir hep aynı halde kalmaz. Her an halden hale dönüşebilir. O meraların üzerinden esen rüzgâr gibidir ve kokusunda meraların kokuları vardır. Yine çöplükte eserse bu rüzgâr buruna çöp kokuları getirir”¹⁶².

İnsan düşünen bir varlık değil de varlıklaşmış bir düşünce olduktan sonra onun isme niçin ihtiyacı olsun? İnsanlar bir sabah uyanıp kendilerinin ve başkalarının adlarını unutsalar, onlara ne olurdu acaba, bir bilebilsem! Kayıtlarının yok olmasıyla hayatları da yok olmaz mı? Çünkü onların her biri hayat ve anlamı için değil, adı için ve adıyla yaşar. İnsanoğlu, adını kayıtlardan silersen, hayattan da silindiğini zanneder. İnsanlar daima kimliklerindeki isimleri ve atalarının isimlerini övüyorlar. Oysa düşüncelerindeki şeylerle övünmeyi hiç denediler mi? Yine hiç defalarca doğmayı sonra bir hayattan başka bir hayatta doğmayı denediler mi?”¹⁶³

3.Vatanperverlik Adında Put

e-Arkaş, insanların vatanperverlik kavramını kötüye kullandıklarından şikâyet etmektedir. Ona göre vatanseverlik kendi vatani dışındakileri önemsememek olmamalı. Zira bütün mahlûkat bir tek yaratıcının kuludur. Hal böyleyken nasıl olur da insanlar Allah'ın yarattığı yerleri, mülkleri ve varlıkları sanki kendileri yaratmış gibi sahiplenip aralarında paylaşır ve bunun için kan dökerler?

“İnsanlar doğdukları yere vatan derler. Onlara göre bu kelime mukaddestir. Vatanlarından ayrıldıkları için gözyaşı dökerler ve vatanlarına özlem duyarlar. Neden? Çünkü oraya alışkındırlar. Vatan, alışkanlıktan öte bir yer değildir. İnsanlar da alışkanlıkların kölesidirler. Alışkanlıkların kölesi oldukları için yeryüzünü vatan diye adlandırdıkları küçük bölgelere ayırdılar. ‘Bu benim vatanım, şu senin vatanın; vatanının sınırları içinde kal, vatanının sınırlarını aşma; aksi takdirde kılıçla karşılık veririm sana,’ diye. Kılıç, vatan alışkanlığına ve ‘vatanperverlik’ adıyla tapındıkları puta kul oldukları günden beri insanların boyunlarını hala vurmaya devam ediyor. Tahasaki, Japon Adalarında Japon bir anne ve babadan dünyaya geldi. O, bir Japon’dur. Japonya da onun vatani. Bunun için dünya ona göre, Japonya ve Japonya

¹⁶² Nu’ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 16.

¹⁶³ Nu’ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 16-17.

dışındaki ülkeler diye ikiye ayrılır. Ancak Japonya dünyanın en üstün ve en önemli bölümüdür. Fakat Hang Li Jah Çin’de Çinli bir anne ve babadan dünyaya geldi. Çin de onun vatanı. Ona göre de dünya, Çin ve Çin dışındaki ülkeler diye ikiye ayrılır. Ancak Çin, dünyanın en üstün ve en önemli bölümüdür”¹⁶⁴.

Ona göre insanlar bu durum üzerinde devam ettiği müddetçe köpekler gibi birbirlerini yemekten başka bir şey yapmış olamazlar. Fakat bu durumu insanlığın kıymetini bilerek insanlığın lehinde kullansalar durum çok daha farklı olurdu.

4.Allah’ın Sınamasının Hikmeti

el-Arkaş insanların her zaman arzu ettikleri şeyleri gerçekleştiren bir yaratıcı kabullendikleri aksi takdirde hemen nankörlük yoluna başvurup ona isyan ettiklerinden bahsetmektedir. Oysa ona göre Allah insanlara öğretmek için onları imtihana tabi tutar.

“Allah, kendisinden korkanlara ve korkmayanlara eşit olarak öğretir. Onun nazarında sevilen ya da sevilmeyen, ehil ya da ehil olmayan, asil ya da asil olmayan yoktur. İnsanlara bazen zevkle bazen elemle, bazen lütfederek, bazen de mahrum bırakarak öğretir. Oysa O, hala örneklerini, anlatım biçimlerini, zamanını ve mekânını çeşitlendirmektedir. Ve onun bizden ve bizim ondan ne anladığımızı idrak edebilmemiz için bize yavaş yavaş bilgi basamaklarını tırmandırmaktadır”¹⁶⁵.

Yine el-Arkaş, sınanan insanın, suçu her zaman Allah’a bulmasından bahseder. Oysa bunlardan birer ders çıkarıp hem kendine çeki düzen vermesi hem de Allah’tan bağışlanma dilemesi ve ona teşekkür etmesi gerekirdi. Zira bunlarla hem öğrendi hem de tecrübe kazandı.

“Başına bir musibet gelmiş insanın başkasını değil de sadece kendisini kınadığını henüz duymadım. Herkes ya Allah’ı ya şartları ya da insanları kınar. Hepsini birden kınadığı da olur. Öyleyse niye birbirlerini itip çeken ve son derece mükemmel bir düzen içinde hareket eden yıldızlara hayran kalmazlar da birbirleriyle ve diğer varlıklarla itişip kakışan insanlara hayran kalırlar? Meydana gelen olay,

¹⁶⁴ Nu’ayme, *Muzekkerâtu’l-Arkaş*, 28-29.

¹⁶⁵ Nu’ayme, *Muzekkerâtu’l-Arkaş*, 40-41.

arzularına uygun değilse, o zaman sistemi ve sistemin rabbini inkâr ederler. Eğer istedikleri gibiyse ya da istediklerinden daha iyiyse, bu kez de düzeni ve düzenin rabbini yüceltirler”¹⁶⁶.

5.Kalp Dili

el-Arkaş’a göre dillerin en güzeli kalp dilidir. Konuşma dili ise ona götüren bir araçtan başka bir şey değildir.

İnsanoğlu bütün dilleri bir araya getirse bile içteki duyguları ifade etmede yetersiz kalacaktır. Bu diller ancak bir yığın dilsel kurallardan başka bir şey değildir. Fakat kalp dili o kadar zengindir ki bütün düşünceleri derinliklerine kadar idrak edebilmektedir. Aslında ona göre bunlar sadece dille sınırlı değildir. Aksine dünya ve içindekiler için bile bu böyledir. Bütün kâinat bizim hizmetimiz için yaratılmışken biz niçin onlara kul olmaktayız? “ Nice kitap var ki sahibini öldürmüştür! Nice yaratılan var ki yaratıcısını yerle bir etmiştir! İnsanlar da farkında olarak ya da olmadan gelenekleri öldürüyor ve töreleri yerle bir ediyor¹⁶⁷.”

6. Ölüm Gerçeği

“Hayat kavgası. İnsanların dillerinden ve kalemlerinden düşmeyen iki kelimedir. Kulağın duyduğu ya da gözün gördüğü şey hep onlar. İnsanın içinde bir tedirginlik ve ürpertiye sebep oluyor. Sanırsın ki dünya bir savaş alanı, savaşı yönetecek bir komutan yok, sadece kendi istedikleri gibi hareket eden askerler var, insanlar içinde acıma ve şefkate yer olmayan şiddetli, inatçı ve kanlı bir kavgaya girişmişler. Herkes kendisi için haklı ve helal, ama başkaları için haksız ve haram gördüğü şeyler uğruna savaşır. Sonra da herkes tek bir sona varır ki o da ölümdür¹⁶⁸.”

¹⁶⁶ Nu’ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 40.

¹⁶⁷ Nu’ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 101.

¹⁶⁸ Nu’ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 49.

Yine el-Arkaş'a göre bu dünya herkesin topluca öldüğü bir mekândır, ama insanoğlu bundan gafildir. “Şüphesiz dünya, ölüm arenasıdır. Hayatın orada ne işi var ki? Ve hayat ne zaman savaş alanı olmuştu¹⁶⁹.”

“Hayat, bir okul ve potadır. Hiçbir zaman savaş alanı olmamıştır. Cahil takımınca savaş alanı olarak görünen şey; herhangi bir ilahi madenin insanın madeni olduğunun bilincine varırlar ümidiyle insanları kaynaştırmak, kendilerine bulaşan zaman ve mekân pisliklerini temizlemek için, hayatın hazırladığı potadan başka bir şey değildir¹⁷⁰.”

2.8. ROMANDAKİ FİKRİ YÖNELİMLER

Fikri yönelim kavramı fikir ve yönelim kelimelerinden oluşan bir sıfat tamlamasıdır. Fikir kelimesi düşünce kelimesinin Arapça kökenli eş anlamlısıdır¹⁷¹. Yönelim kelimesi ise bireyin, karşılaştığı karışık ve sorunlu durumlar karşısında belirlediği tutum” şeklinde tarif edilmiştir¹⁷². Buradan hareketle fikri yönelim kavramını “Bireyin bir konuda düşünce şeklinin o bireyin zihninde yer etmesi” şeklinde tarif edebiliriz. Çalışmamızda da Nu’ayme’nin genelde el-Arkaş’ın Günlüğü adlı romanında özelde ise edebi bakış açısındaki bu yönelimleri birkaç başlık altında ele alınacaktır.

a)Varlık

Nu’ayme varlık konusundaki düşüncelerini “İnsan kimdir? Onun bu kâinattaki konumu nedir? O Niçin doğup büyüyüp yaşlanıp ölüyor ?” şeklinde sorgulayıp cevap bulmaya çalışıyor¹⁷³. Daha sonra bu sorgulaması devam ediyor ve kendince bazı cevaplar bulmaya çalışıp “Okul insandır, öğüt insandır, öğretmen insandır” şeklinde

¹⁶⁹ Nu’ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 50.

¹⁷⁰ Nu’ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 50.

¹⁷¹ Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, 6. Bs (İstanbul: Beyan Yayınları, 1989), 360.

¹⁷² Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, 1177.

¹⁷³ Mîhâîl Nu’ayme, *Eb'ad min Muskû ve min Vaşintun*, 5. Bs (Beyrût: Nevfel, 1988), 87.

cevaplar veriyor¹⁷⁴. Ona göre Allah her şeyi tek bir varlık olarak yarattı fakat insan “Ben ben “ diyerek kendini yani varlığını “Ben ve alem” şeklinde ikiye böldü ve en büyük kötülüğü yapmış oldu¹⁷⁵.

b)Beden ve Ruh

Mahiyet bakımından insan ruh ve beden olmak üzere iki şeyden oluşur. Beden zahiri ifade ederken ruh benliği yani zatı ifade etmektedir. Nu’ayme’ye göre bu ikilik ancak mutlak yaratıcıya ulaşıncaya son bulup birleşecektir.

Nu’ayme birçok yerde insanın hakikatinin ikiliğini sorguluyor ve yine bu ikiliğin nasıl son bulacağını sorgulayıp tefekkür ediyor.

Nu’ayme bu konuda “ *Bedenlerimizin her uzvu ilginç bir yardımlaşma içindedir. İnsan bedeni âlemin kodlarının yazılmış bir kitabesidir adeta. Bütün bunlar da onun her şeyin tek olduğu hayata göre düzenlenmiş olduğuna işarettir*¹⁷⁶. Buradan anlaşılıyor ki bedenlerde zahiren ikilik var gibi görünse de aslında bir birlik içindedir ve bu birlik ancak başka bir âlemde tam manasıyla gerçekleşecektir.

c) Akıl ve İrade

İnsan yaratılış itibariyle akıl ve iradeye sahiptir. Yine onda öfke, sevgi gibi her çeşit duygu ve hisler bulunur. Fakat o bu duygulardan akıl, irade vb. duygularla diğer mahlûkattan ayrılır. İnsanlardan bu duyguları idrak ederek kullanan kişi sayısı oldukça azdır. Aksine bu soyut duygulardan daha çok somut duygulara yönelmiştir. Fakat bu duyguların farkına varmak onu güzel bir sona iletip varlığının anlamını kazanmasına katkıda bulunacaktır¹⁷⁷.

d)Zaman

Zaman kavramı da her ne kadar insana somutmuş gibi bir his verse de aslında bu düşünceler içinde en soyutlarından biri sayılır. Nu’ayme sadece incelenen romanda değil daha pek çok eserinde zamanın kıymetinin bilinmesi gerektiğini şiddetle

¹⁷⁴ Mîhâîl Nu’ayme, *Zâdu'l-Me'âd*, 1. Bs (Mısır: Matba'atu'l-Muqattaf ve'l-Muqattam, 1936), 48.

¹⁷⁵ Mîhâîl Nu’ayme, *el-Merâhil*, 9. Bs (Beyrût, 1989), 134-135.

¹⁷⁶ Mîhâîl Nu’ayme, *en-Nûr ve'd-Deycûr*, 7. Bs (Beyrût: Nevfel, 1988), 60.

¹⁷⁷ Nu’ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 107.

vurguluyor. Yine zaman kavramına sadece metafiziksel ve soyutsal açıdan bakmıyor, aksine onu insan hayatıyla bağdaştırıyor. Ona göre hayat sadece zamanla sınırlı değildir. Başka bir deyişle ölümle beraber zaman mefhumu ortadan kalkmaz. Ölümle de devam eder. Zira dünya yaşamından önceki zaman ve ölümden sonraki zaman şeklinde bir düşünceye sahiptir. Aslında insanlara hayat dendiğinde direkt olarak zaman kavramı aklında canlanır, yani belirli bir süre zarfı bilinçaltında canlanır. Oysa Nu'ayme'ye göre bizim hayatımız doğumumuzla yani o zamanla başlamadı ki ölümümüzle bitsin¹⁷⁸.

Nu'ayme insanların cehaletinden dolayı zamanı bu dünya ile sınırlı düşünmelerine bağlı olarak onu sadece oyun ve eğlence ile geçirmelerini garipsemektedir. Bu oyalayıcı eğlenceden sonra ise her şeyin son bulduğunu düşünüp ümitsizliğe düşmektedirler. Zaman kavramının doğrudan hayat ve ölüm ile alakası olduğundan aşağıda bu iki başlık ele alınırken tekrar değinilecektir.

e)Hayat ve Ölüm

Daha önce de değinildiği gibi Nu'ayme'ye göre hayat insanların zannettiği gibi sadece bir zaman ile sınırlı değildir. Aksine hayat ölüm ile yenilenir. Ölüm zannedildiği gibi bir son değildir¹⁷⁹. Hayatın aşamalarından bir aşamadır.

f)Reenkarnasyon

İnsan yaşamı boyunca yeryüzünü tıpkı bir laboratuvar gibi kullanır. İnsanları hayatının bir döneminde tanır, onlardan dostlar, kardeşler vb. edinir, fakat diğer döneminde bunları ya unuttur ya da hayatından çıkarır. Nu'ayme'ye göre bu dönemler reenkarnasyondan ibarettir. O bunu “*Düşünen bir varlık değil de varlıklaşmış bir düşünce olduğum sürece, her an yeni bir insan oluyorum. Vücudum değişse bile, bu değişim çok yavaş oluyor. Güvenin delik deşik ettiği tahta parçası pürüzsüz olmuyor. Bunun için ben el-Arkaş'ım ve bu elbiseyi çıkarıp ötekini giyene kadar veya insanların dediği gibi ölene kadar da el-Arkaş olarak kalacağım*¹⁸⁰.” şeklinde ifade ediyor.

¹⁷⁸ Mîhâîl Nu'ayme, *el-Beyâdir*, 12. Bs (Beyrût: Nevfel, 1996), 146.

¹⁷⁹ Nu'ayme, *el-Beyâdir*, 12.

¹⁸⁰ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 16.

Nu'ayme'ye göre reenkarnasyon geçmiş ve şimdinin bir potada erimesi gibidir. Ayrıca bu geçmiş ve şimdi gelecek hayatını belirlemede kilit rol oynamaktadır. Başka bir deyişle geçmişteki hataların ceremesi gelecekte çekilmektedir. Yine ona göre geçmişte yaşanmış bir hayat ile gelecekte yaşanacak hayat arasında bir ilişki vardır. *“Garip bir durum! Bu kız beni her ziyaret edişinde düşüncelerimi yoğun bir sis bulutu sarıyor. Daha da ilginç, yanımda kaldıkça, sis bulutunun düşüncelerimden yavaş yavaş uzaklaştığını, sonra da daha önce onu görmüşüm, sanki onu tanımışım ve aramızda bir bağ varmış gibi uzak bir yakınlığın beni ona bağladığını hissediyorum. Zaman zaman onu nerede gördüğümü, nasıl tanıdığımı, beni ona bağlayan bağı hatırlayacak gibi oluyorum ve aniden sis perdesi düşüncelerimden tamamen uzaklaşacak gibi oluyor. Onu arzuluyorum, fakat bulamıyorum¹⁸¹.”*

Nu'ayme'ye göre bir insanın yaşamış olduğu bütün hayatlarından onda bir izi kalır. Zira insan geçmişteki yaşamları kendisinde hissederek ve bunu sorgular. Dolayısıyla el-Arkaş da kendi kimliğini şu şekilde sorguluyor: *Ben benim. Kendim hakkında şu an bildiğim tek şey, kim olduğumu öğrenmem gerektiğidir. Yirmi yıllık, yirmi asırlık ve bin asırlık el-Arkaş, şuan tek bir el-Arkaş sanki! Şu andaki el-Arkaş, bana yabancı değil. Ben kimim diye soran ses de öyle... O, New York'ta bir Arap kahvesinde çalışan, sessiz ve düşünerek yaşayan el-Arkaş değil. Başka bir el-Arkaş. Kendine 'Ben kimim?' diye soruyor. Öyleyse, ben iki el-Arkaş'ım. Biri, insanların arasından çekilmiş, ilahi âlemlerle irtibat kurup onunla birlik olmak için ısrarla sessizliği isteyen; diğeri insanlık sırlarının arkasına gizlenmiş ve insan kalabalığına dönmek için perdeyi yırtmaya çalışan. Yine bu alçak dünyaya özlem duyuyor. Sanki kendisi ve bu dünya arasında mutlaka temizlenmesi gereken eski hesaplar var¹⁸².”*

2.9. ROMANDAKİ İDEOLOJİLER

İdeoloji kavramı eski Yunancada: *îdeá* "fikir" ve *lóγoc* logos kavramlarının bir araya gelmesiyle oluşur ve birbiriyle birçok konuda bağlantılı fikirler bütünü olarak tarif edilir¹⁸³.

¹⁸¹ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 20.

¹⁸² Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 66-67.

¹⁸³ Cevvâd, *Dirasetu'l-İdyûlûcya ve 'ş-Şahşiyât fî Şelâşi Rivâyât*, 126.

İdeoloji kavramı birçok alanla bağlantılı olabileceği gibi dini alanla da bağlantılıdır¹⁸⁴. Roman genel olarak toplumun sosyal yönünü ele alsa da özelde dini bir ideolojik yaklaşım sergilemektedir. Dolayısıyla çoğunlukla romandaki dini ideolojik yaklaşım ele alınacaktır.

a)Vahdetu'l-Vücut

Romanın başkahramanı el-Arkaş'ın hayat hakkındaki görüşüne göre Allah her şeyi birbiriyle bağlantılı ve iç içe yaratmıştır. Öyle ki bir şeyin varlığı başka bir varlığa bağlıdır. Hatta birbirilerine öyle bağlıdır ki bunlar tek bir varlıkta toplanıyor. O da kâinatın yaratıcısı olan Allah'tır¹⁸⁵. el-Arkaş bu düşüncesini şu şekilde ifade ediyor: “*Ben ve yıldızlar sonu olmayan iki dünyayız. İşte, bu iki dünya da tek bir dünyayı, sonsuz olmayan, güvenin delik deşik ettiği bir tahta parçası gibi yüzü olan, o küçük bilinmeyen insanı, yani el-Arkaş'ı meydana getiriyor*”¹⁸⁶. Ona göre her şey bir âlemdir ve bu âlemler tıpkı madenin ateşte eridiği gibi tek bir potada erimiştir.

b)Kevni İkililik

el-Arkaş'ın yaşadığı ve günlüğünde bahsettiği âlem karmaşık ve iki taraflı bir âlemdir. Ona göre her şey iki taraflıdır. Başka bir deyişle her şeyin afeti ve negatif yönü vardır. Tıpkı hayatta ölümün ve ölümden hayatın olması gibi. Yine tırpanın kılıç, çapanın silah, kalemin savaş topu, mürekkebin barut ve sözün kurşun olması gibi¹⁸⁷.

el-Arkaş'a göre tıpkı kâinattaki bu ikilik gibi kendi zatında da ikilik vardır. “*Öyleyse ben iki el-Arkaş'ım. Birisi insanların arasından çekilmiş, ilahi âlemlerle irtibat kurup onunla birlik olmak için ısrarla sessizliği isteyen; diğeri insanlık sırlarının arkasına gizlenmiş ve insan kalabalığına dönmek için perdeyi yırtmaya çalışan*”¹⁸⁸.

c)Hürriyet ve Adalet

¹⁸⁴ Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, 506.

¹⁸⁵ Cevvâd, *Dirasetu'l-İdyûlûcya ve 'ş-Şahşiyât fî Selâsi Rivâyât*, 135.

¹⁸⁶ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 22.

¹⁸⁷ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 112-113.

¹⁸⁸ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 67.

el-Arkaş günlüğünde adalet hakkında pek çok şey yazmıştır. Bunlardan bazısı “Allah’ın bütün mahlûkatı üzerindeki adaleti ne güzel bir şey! Keşke yeryüzünde de gökyüzününün adaletini uygulasalar¹⁸⁹. Ona göre insanlar adalet deyince mahkemedeki hâkimin kararından başkasını düşünemiyorlar. Oysa adalet en yüce makamdan gelen ve her insana hakkını veren hükümdür.

el-Arkaş adalet ve hürriyet kavramları arasında çok sıkı bir ilişki kurmaktadır. Kişinin her istediğini yaptığında her ne kadar hürriyet gibi gözükse de aslında başkasına zulmettiğin için adalet ortadan kalkmış olur¹⁹⁰.

el-Arkaş’a göre hürriyet maddi kavramdan öte manevi bir kavramdır. Ona göre bir kişi prangalarından kurtulmakla özgür olamaz. Aksine cehaletten kurtulup marifete erişmekle hürriyet sağlanır¹⁹¹.

2.10. ROMANDAKİ ÇATIŞMA YAPILARI

Roman türü eserlerin incelemesi yapılırken çok kullanılan kavramlardan biri de , “çatışma” kavramıdır. Çatışma kavramı “iç çatışma” ve “dış çatışma” olmak üzere genellikle iki kısımda incelenir. Bu kavramın iki kısımda incelenmesinin nedeni, bu unsurların bazen bir bireyin, bir karakterin kendi içinde, bazen de bir birey ile başka bir unsur arasında, örneğin bir birey ve toplumun geri kalanı arasında yaşanmasıdır¹⁹².

“İç çatışma”, bir roman karakterinin kendi iç dünyasında yaşadığı tereddütleri ve kafa karışıklıklarını ifade ederken, “dış” çatışma, bir roman karakterinin dış dünyasındaki unsurlarla yaşadığı çatışmaları ifade eder. Bu durumda, mesele insanın kendi içinde yaşadığı “kararsızlıklarla” değil, genellikle toplum ile yaşadığı “uyumsuzluklarla” alakalı hale gelir¹⁹³.

¹⁸⁹ Nu’ayme, *Muzekkerâtu’l-Arkaş*, 63.

¹⁹⁰ Cevvâd, *Dirasetu’l-İdyûlûcya ve’ş-Şahşiyât fi Selâsi Rivâyât*, 142.

¹⁹¹ Nu’ayme, *Muzekkerâtu’l-Arkaş*, 75-76.

¹⁹² Saliha Karagöz, *Çocuk Romanlarındaki Başkışilerin Yaşadıkları Çatışmaları Çözme Yöntemlerinin İncelenmesi* (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2014), 17.

¹⁹³ Karagöz, *Çocuk Romanlarındaki Başkışilerin Yaşadıkları Çatışmaları Çözme Yöntemlerinin İncelenmesi*, 18.

Çatışma (conflict) kavramı karakterlerin özelliklerine göre değişkenlik gösterir. Bir karakterin gücü, durumu, sosyal sınıfı veya şartları onun başkalarıyla veya kendisiyle iç çatışmaya girmesine yol açabilir¹⁹⁴. Buradan hareketle dünya konusunda kendine has bir bakış açısına sahip olan el-Arkaş ele alınacaktır. Ayrıca psikolojik iç çatışma¹⁹⁵ açısından da bir değerlendirme yapılacaktır.

2.10.1. Romandaki İç Çatışmalar

el-Arkaş'ın iç çatışma yolculuğundan bahsetmeden önce kim olduğunu kısaca hatırlamakta fayda var.

el-Arkaş New York'ta bir Arap kahvehanesinde çalışan hizmetçidir. Burada kaldığı süre boyunca günlük tutmuştur. Yüzündeki küçüklüğünden kalma çiçek hastalığının izlerinden dolayı kendisine bu lakap takılmıştır. el-Arkaş geçici hafıza kaybına maruz kaldığı için hafızasındaki bütün isimler, olaylar ve geçmişle alakalı resimler silinmiştir. Bu hafıza kaybının sebebi ise bilinmemekle birlikte -geçmişte başlangıç veya bitişi belli olmayan bir anda meydana gelmesi muhtemel- el-Arkaş'a kendi iç dünyası ve toplum hakkında derin düşünme imkânı vermiştir. Dolayısıyla felsefi derin bir bakış ile iç dünyasına yönelmiştir. Bu sırada ölüm, ruh, insan, doğa ve kâinat gibi unsurların içine dalmıştır¹⁹⁶.

Romandaki olaylar bir yandan el-Arkaş'ın iç dünyasını yansıtırken diğer yandan dış dünyadaki kavram kargaşalarını yansıtır¹⁹⁷.

el-Arkaş'ın iç çatışmasını üç başlıkta incelemek mümkündür:

¹⁹⁴ Prince, Gerald, *Ḳâmûsu's Serdiyyât*, 1.Baskı, es-Seyyid İmâm, el-Ḳâhire, Mîrât lin'Neşri ve'l Mâlûmât, 40.

¹⁹⁵ İbrâhîm Fethî, *M'ucemu'l Muştalhâti'l Edebiyye*, 1. Bs (Tûnus: el-Muessesetu'l 'Arabiyye li'n Nâşiriyne'l Muntedîn, 1986), 223.

¹⁹⁶ Umberto İkkû, *Nuzhât fî Ğâbeti's-Serd* 6, trc. Sa'id Benkrâd, 1. Bs (Fas: el-Merkezu's-Şeḳâfiyyu'l-'Azbi, 2005), 73-74.

¹⁹⁷ Martîn Vâlas, *Naḫariyyatu's Serdi'l Ğadîs*, trc. Ḥayât Câsim Muḫammed (İskenderiye: el-Meclisu'l A'lâ li's Şeḳâfe, 1998), 19.

2.10.1.1. Düşünen Benlikle Çatışma

Sürekli değişen ve yükselişte olan düşünen benlik çatışması her an başlayabilmekte ve kişide anlık değişimler olabilmektedir¹⁹⁸ Düşünen benlik ne bir sınıır ne de bir çerçeve tanır. Aksine evrendeki her şey kişiyi düşünmeye çağırır¹⁹⁹.

el-Arkaş'ın kriz anı dönüm noktasıdır. Yani hayatına dair her şeyi unutması ile asıl çatışma başlar. Bundan sonra başına gelen her şeyin yaratıcısının ona gerçek benliğini ortaya çıkarması için bir ders verdiği düşüncesine kapılır. Artık kendini aramaya koyulur ve varoluş nedenini kavramak için çabalar²⁰⁰.

el-Arkaş Allah'ı tefekkür etme yoluna girerken ölümün bu derin tefekkürünü bozduğunu ve kendisinden vasiyetini yazması talebiyle karşılaşır. Bunun üzerine hayatta hiçbir şeyi miras bırakamayacak olduğu düşüncesiyle bu garip talep arasında kalır. Bu istekten sonra aklına gelen tek şey bir yandan insanların vasiyet ettikleri malları ve mülkleri varken kendisinin iman ve kurtuluşa götüren benliğinden başka bir şeye sahip olmamasıdır²⁰¹.

el-Arkaş günlüğünde kişinin ölümü düşünmesi gerektiğine ve ondan gafil olmamasının gerekliliğine değinir. Ayrıca ölümün bir son değil aksine yaşamanın yollarından bir yol olduğunu vurgular. el-Arkaş insanları geleceğin manevi birikimi yerine bugünün maddiyatını önceledikleri için uyarır ve ölümsüz bir hayat olamayacağını her an varlığının hissedilmesi gerektiğini vurguladıktan sonra şöyle der: *“Neredeyse ölümden başka bir şey düşünemez oldum. Sanki her adımda onu ensemden hissediyorum, her lokmada onu çiğniyorum, her nefeste onu soluyorum, bedenimin her zerrisinde onu duyuyorum, her şeyde onu görüyor ve onu duyuyorum. Daha önce de hakkında çok düşünmüştüm, Fakat bugünkü düşüncem dünkünden farklı”*²⁰²

¹⁹⁸ Şalâh Şâlih, *Serdu'l-Âhar* (Beyrût: el-Merkezu's-Şekâfiyyu'l-'Arabî, 2003), 10.

¹⁹⁹ Merve Muhammed el-Kâni', *Binyetu's Şıra' fi Naşsi Muzekkerâti'l-Arkaş li Mihâil Nu'ayme*, 1. Bs (Beyrût: ed-Dâru'l 'Arabiyye lin'Naşirûn, 2019), 7.

²⁰⁰ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 128-129.

²⁰¹ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 80-92.

²⁰² Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 52.

Diğer yandan el-Arkaş'ın bilmediği mazisini aramaya koyulduğunu görürüz. Hâlbuki romana göre Allah ona geçmişi unutturarak gerçek benliğiyle baş başa kalıp düşünmesini istemektedir. Unutturulan geçmişle şimdiki anı arasındaki bu çatışma onu farkında olmadan topluma yaklaştırır. Bunun üzerine ölüm ona “*Seni insanlardan farklı sanırdım. Meğer sen de diğer insanlar gibiymişsin. Pişman olacağın şeyler istiyorsun*”²⁰³der. el-Arkaş'ın geçmişi hatırlamayı isteme sebebi bu şekilde kemâle ereceği düşüncesine sahip olmasından kaynaklanır. Benliği ise ancak ölümle kemâle ereceğini hatırlatır.

Belki de ölüm ve benliğin üzerinde durduğu en derin şey : “*Ölüm iki kısımdır: Başkalarına verdiğimiz ölüm ve başkalarının bize verdiği ölüm, bizim kendisini yaşadığımız ölüm ve bizimle yaşayan ölüm. Ölümün bile yaşamaya ihtiyacı var. Çünkü ölümün bu hayattan başka bir yeri yoktur. Hayat olmasaydı o da olmazdı.*”²⁰⁴ Ölümle hayat arasındaki çatışmaya baktığımızda el-Arkaş'a göre ölüm hayatın sonu değil, aksine yeni bir benliğin ve yeni bir hayatın başlangıcıdır. “*Hayatımız doğum saatimizle başlamadı ki ölümle sona ersin. Ruhumuzu zamanla kıyaslamak bize sonsuzluk hissi tattırıyor.*”²⁰⁵

Düşünen benliğin özelliklerinden birisi de kişiyi Allaha tefekküre çağıran sevgisidir. Buradaki sevgi Allah'a bağlanmaya götüren sevgidir, yoksa insanların evlilikle gerçekleştiğini düşündüğü sevgi ancak insani bir güdü olup sonu hüsrarla bitebilir. Bu konuyu kendisi şu şekilde ifade eder: “*Evlilik sevginin mezarıdır. Allah aşkı muhabbetle daha da artar ama evlilikle azalır.*”²⁰⁶

Kısacası el-Arkaş'ın düşünen benlikle çatışması çok derin ve kısır bir döngüde sürüp gitmektedir. Benlik tefekküre çağırır, tefekkür meraka, merak sorgulamaya ve böylece aradığı cevapları bulmaya çalışır.

²⁰³ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 54.

²⁰⁴ Nu'ayme, *el-Beyâdir*. 12.

²⁰⁵ Mîhâîl Nu'ayme, *Seb'ûn*, 7. Bs (Beyrût: Nevfel, 1991), 11.

²⁰⁶ Nu'ayme, *Şavtu'l-Âlem*. 17.

2.10.1.2. Merak Eden Benlikle Çatışma

Merak eden benlik, düşünen benlikten sonra gelir. Düşünce insanı meraka götürür. Belki de el-Arkaş'ı benliğiyle çatışmaya iten en önemli etken bu sonu gelmez meraklardır²⁰⁷. Bu meraklar benliğinde tam bir çatışma yaşamasına sebep olur. Yine bunlar sürekli bir artış içerisinde günlüğün başından sonuna kadar net bir şekilde görülür. İlk adımda hâletiruhiyesindeki değişimi merak eder. Daha sonra bedenini saran bir titremenin neden geldiğini merak etmeye başlar. Son olarak da ölümü bir kız şeklinde görür ve bu itici bir etken olur²⁰⁸.

Belki de merak eden benlikteki en ilginç olan şey el-Arkaş'ın benliğinden kopması ve onunla bir yabancı gibi diyaloga girmesidir. Bu diyalogların en güzellerinden birisi de şöyledir: “*Ey Arkaş! Bir kahvehanede çaycı olmak, kahvehane müdavimleriyle bir arada olup onların kavgalarına, gürültülerine, laf dalaşlarına şahit olmak ve isteklerini yerine getirmek mi senin kaderin olarak yazılmış?*”²⁰⁹

Bazen de el-Arkaş'ın kalemını ve dilini uyardığı görülür: “*Ey Arkaş! Dilin gibi kaleminde dikkat et! Daha doğrusu, ikisinden de sakın! Sonra da kendine karşı kendinden sakın!*”²¹⁰ Buradan anlaşılmaktadır ki iki taraf arasında güçlü bir bağ vardır, bazen el-Arkaş konuşur o dinler bazen de o konuşur el-Arkaş dinler.

el-Arkaş gece yarısı ölüm ile diyaloga girdiği sırada yiyecek ve içeceğe ihtiyaç duyan zayıf bedenine niçin ruh üflendiğini merak ile sorar. Burada asıl merak ettiği şey niçin Allah katında ruh olarak kalmayıp böyle bir aciziyet içinde yaşadığıdır. Bu bakış açısı ile aslında okuyucuya dünyadaki yaşamın geçici olduğunu ve buna kapılmamak gerektiğini anlatmak ister²¹¹.

Daha sonra el-Arkaş göğsünü daraltan hüznün sebebini ve buna eşlik eden endişenin sebebini merak edip sorgular. Bu merak onu tekrar geçmişe götürür, fakat

²⁰⁷ el-Kâni', *Binyetu 'ş Şıra'*, 8.

²⁰⁸ Mîhâil Nu'ayme, *Yâ İbn Âdem*, 4. Bs (Beyrût: Nevfel, 1988), 86.

²⁰⁹ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 42.

²¹⁰ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 46.

²¹¹ Muhammed Hâmmûd, *Mîhâil Nu'ayme Edîben*, 1. Bs (Beyrût: Dâru'l-Fikri'l-Lubnânî, 2008), 92.

geçmişe yaklaştıkça bu merak daha da artar, sonunda çatışma doruk noktasına ulaşır²¹².

En sonunda el-Arkaş kendi  netini sorgulamaya başlr. Yani kendisinin insan mı yoksa başka bir varlık mı olup olmadığını merak eder. Bunu da şu şekilde ifade eder: “*Kendime hayret ettim. Çünkü insanları mutlu eden beni mutlu etmiyor ve onları mutsuz eden de beni mutsuz etmiyor. Yoksa ben insan dışı bir varlık mıyım?*”²¹³ Bu aşamadaki çatışma kişinin en tehlikeli merhalelere geldiğine iřarettir²¹⁴. Belki de burada toplumla arasındaki farkı ifade etmek için mübalağalı bir ifade kullanmıştır.

2.10.1.3. Sorgulayan Benlikle  atışma

Bu kısımda el-Arkaş’ın k in t ve doğa ile olan  atışması incelenecektir. el-Arkaş doğaya baktığında Allah’ın mükemmelliğini ve kendindeki muhteşem yaratılışı görüp bunun üzerinde tefekkür edip bunların gayesini sorgulamaya bařlar²¹⁵. Ona göre k in t gözün baktığı fakat kalp gözü dışında bir şeyle görülmesi imk nsız olan sihirli bir d nyadır²¹⁶. Bütün bu düşüncesinden dolayı her daim bir tefekkür ve sorgulama içindedir. İnsanlara da hiç olmazsa yılda bir kere oturup tefekkür edip bunca şeyin neden kendilerine verilmiş olduğunu sorgulamalarını ister. Bu sırada sessizlik ve huş  dışında bir şey olmaması gerektiğini de vurgular. Diğer yandan denizi sorgulayıp düşünür ve kendini en yakın hissettiği şeyin o olduğunu s yler²¹⁷. Ona göre deniz sadece gördüğümüz su birikintisinden ibaret değil, bilakis görmediğimiz, duymadığımız birçok şey barındırır²¹⁸. Ona göre toprak da aynı şekilde insanı maddiyattan uzaklaştırır ve ona yaratılma gayesini ve yüceliğini bariz bir şekilde

²¹² Nu’ayme, *Muzekkerâtu’l-Arkaş*, 67.

²¹³ Nu’ayme, *Muzekkerâtu’l-Arkaş*, 73.

²¹⁴ el-K ni’, *Binyetu’ř şıra’*, 12.

²¹⁵ el-K ni’, *Binyetu’ř şıra’*, 13.

²¹⁶ Fahd Huseyn, *er-Rivâye ve’t Telaqq *, 1. Bs (Baħreyn: Fer d s li’n Neşri ve’t Tevzi’, 2012),7.

²¹⁷ Nu’ayme, *Muzekkerâtu’l-Arkaş*, 71.

²¹⁸ Nu’ayme, *Seb’ n*, 11.

gösterir. Ayrıca tabiata olan sevgi helâke değil aksine manevi anlamda temizlenmesine yardımcı olur²¹⁹.

Kişinin aynı şekilde zamanı düşünmesinin son derece önemli olduğunu ve niçin insanların vakti sadece sözde önemli gördüklerine anlam veremediğini şu şekilde ifade eder: “*Ben ve zaman birer süvari ve atız. Ne o beni geçiyor ne de ben onu. Süvari ve at olmadan nasıl hedefe ulaşabiliriz? Zamanla yarışanlara çok acıyorum. Çünkü oldukları yerde sayıyorlar. İnsanların en acınacak halde olanı zamanın kıymetini bilemeyip hâlâ, ‘Vakit nakittir’ diye söylenendir*”²²⁰. Nu’ayme insanın ölümden önce zamanın kıymetini bilmesi, iyi kullanması ve ölümün bir habercisi olduğu bilincinde olması gerektiğini vurgular²²¹.

el-Arkaş insanların hayatlarını musibetten önce ve musibetten sonra olmak üzere ikiye ayırmaları gerektiğini düşünür. Bu şekilde neden başlarına musibetlerin geldiğini sorgulamaları gerektiğini ve derin düşünürlerse bütün bunların cehaletlerinden dolayı başlarına geldiğini göreceğini söyler²²².

Ölümün, el-Arkaş’ın sorgulayan benlikle çatışmasında büyük bir rolü vardır. Ölüm onu fani olan her şeyden uzak durmaya çağırır ve insanları iki kısma ayırır: Fani olanlar ve sonsuz olanlar. Beden fani iken ruh daima benlikle beraberdir. Beden sadece bir araçtır. Sorgulayan insan bir ruha sahip iken sorgulamayan insan hayvanlar gibi geçici beden de yaşayıp ölür²²³.

Sonuç olarak düşününen, merak eden ve sorgulayan benlik sayesinde el-Arkaş iç çatışmasını sona erdirir. Bütün bunları da derin ve felsefi bir düşünceye girip gerçek benliğini ortaya çıkararak gerçekleştirir.

²¹⁹ Hudâ Fu’ad Zekâ, *el-Menâhi’l Fikriyye fî Edebi Mihâil Nu’ayme* (el-Câmi’atu’l Arabiyye, 1962), 24.

²²⁰ Nu’ayme, *Muzekkerâtu’l-Arkaş*, 47.

²²¹ Zekâ, *el-Menâhi’l Fikriyye*, 15.

²²² Nu’ayme, *Muzekkerâtu’l-Arkaş*, 47.

²²³ el-Kâni’, *Binyetu’s Şıra*, 15.

2.10.2. Romandaki Dış Çatışma

Birinci kısımda el-Arkaş'ın iç çatışması ve felsefesi ana hatlarıyla ele alınmıştır. Bu bölümde ise toplumda böyle bir iç çatışma yaşayan ve hayatına bunun etkileri yansımış olan el-Arkaş'ın dış çatışması ele alınacaktır.

Dış çatışma kavramı insan ile insan arasında olan çatışmadır²²⁴. Toplum insanın kendini daha iyi tanımasında bir aracı görevi görür. Başka bir deyişle kişi kendini ancak toplumla içli dışlı olursa tanır²²⁵.

el-Arkaş kötülüğün hüküm sürdüğü bir toplumla yüzleşir. Bu toplum ona göre davranışlarında, düşüncelerinde hatta konuşmalarında bile hem kendilerine hem çevrelerine zarar verir²²⁶. Dahası maneviyattan tamamen kopmuş materyalist bir hayat sürüp sadece kâğıtlarda ve tarihlerde yazılı isimleri için yaşarlar²²⁷. Öyle ki, isimlerin ve lakapların yanında insanın maneviyatı ve ahlakı görmezden gelinir. Ayrıca herkes bir ruh ve cesetten ibaret olduğunu unutup kendilerini tabakalara ve sınıflara ayırırlar.

İnsanların başlarına bir sıkıntı geldiği vakit, kaderi ve zamanı suçlu saydıkları görülür. Hâlbuki bütün bunlar kendi kendilerine yaptıkları şeylerdir. “ *Başına bir musibet gelmiş insanın başkasını değil de sadece kendisini kınadığını henüz duymadım. Herkes ya Allah'ı ya şartları ya da insanları kınar. Hepsini birden kınadığı da olur*”²²⁸. Aslında insanlar kendilerine çeki düzen vermediği müddetçe sıkıntılarında geçici olarak kurtulur ve daha sonra farklı sıkıntılar yine peş peşe gelir. Ama insanlar bunun idrakinde değiller.

el-Arkaş'ın yaşadığı toplum cehaletinden kendisinde hiçbir değişiklik yapmamakla birlikte her şeye tek yönlü baktığı görülür.²²⁹

Toplum insan gruplarından oluşan bir yapıdır. Onun her ferdinin annesi onu dokuz ay karnında taşır ve doğduktan sonra da üzerine titrer. Dolayısıyla insanlar

²²⁴ Fethî, *M'ucemu'l-Muştalhâti'l-Edebiyye*, 223.

²²⁵ Mâcide Hammûd, *İşkâliyyetu'l-Ene ve'l-Âhar*, 1. Bs (Kuveyt: 'Âlemu'l-Ma'rife, 1978), 18.

²²⁶ el-Kâni', *Binyetu's Şıra*, 16.

²²⁷ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 17.

²²⁸ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 40.

²²⁹ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 45.

anneyi gözlerinde yüce bir varlık gibi görür ve ondan ayrıldıklarında ağlarlar. el-Arkaş ise hayatında ne bir annesi olduğunu ne de böyle bir şefkat gördüğünü hatırlar. Toplum ise anneyi vatanla eş tutar, onu kutsal sayar ve onun için gözyaşı döker. Vatan meselesinde ise el-Arkaş onu sadece bir adetten ibaret sayar ve toplumu da bu âdetin kölesiymiş gibi görür. İnsanların toprakları kendilerince böldüğünü, sınır çizdiğini sonra da ona bir isim verip kendini ona ait gördüğünü söyler. el-Arkaş ise ne vatan konusunda ne de anne konusunda bir duygu ve bir özlem arar. Çünkü bu ikisi olmadan yetiştiği için ona bir anlam ifade etmezler²³⁰. Ayrıca ona göre toplumların, şeref ve vatan uğruna Allah'ın insanların tümü için yarattığı topraklarda savaştıklarını ve Allah insanları zaten şerefli bir şekilde yaratmışken bir mekân için şeref kazanmak uğruna öldürmenin abes kaçtığını söyler²³¹.

Toplumun en büyük cehaleti bilgiye sadece somut bir şekilde ulaşmaya çalışmasıdır. Zira el-Arkaş bilgiye sükût ve derin düşünceyle ulaşmaya çalışır. O bu ikisiyle kâinatın hakikatini hissetmeye malik olunabileceğini düşünür. Ayrıca ona göre dış duyu organları aldatıcıdır, her an farklı hissedebilir. Ruhun görüp hissettikleri ise hakikattir. Ne var ki el-Arkaş'ın topluma bunları anlatması halinde kendisini delilikle itham edecekleri aşikârdır. Çünkü toplumun zihni dünya işleri ve kelamı ile doluyken bu hakikati anlaması nasıl beklenebilir? İnsanlar nasıl olur da Allaha inandıklarını söyledikleri halde benliklerinin hakikatini anlayamazlar?²³²

el-Arkaş'a göre insanların benlikleri ile kendi benliği arasında ve onların düşünce yapısı ile kendisinininki arasında dağlar kadar fark vardır. Aslında benlik de bir yönden küçük toplum sayılabilir. Yani nasıl ki toplumlar savaşıyorsa benlikte kendi içinde savaşılabılır. el-Arkaş ise hem kendi içinde bir savaş verir hem de toplumla savaş verir²³³.

²³⁰ el-Kâni', *Binyetu's Şıra*, 19.

²³¹ Hasan Necmî, *Şi'riyyetu'l Fedâ' el-Mutehayyel ve'l Huviyye fi'r Rivâyeti'l 'Arabiyye*, 1. Bs (Beyrût: el-Merkezu's Şekâfiyyu'l 'Arabî, 2000), 167.

²³² Nu'ayme, *Şavtu'l- 'Âlem*, 17.

²³³ el-Kâni', *Binyetu's Şıra*, 22.

el-Arkaş toplumun fertlerinin benliklerindeki şüursuzlarından dolayı hıyanet, pişmanlık, tefrika gibi sıkıntı üstüne sıkıntı yaşadıklarını ve onların sanki bu acılar ve sıkıntılarla var olabileceklerine inandıklarını düşünür. Diğer yandan toplumun sorunlarının yeni nesillerde daha da artacağına inanır. Sanki hayat onlara hükmetmekte ve her birini amir-memur, üreten-tüketen, ev sahibi-kiracı, kazanan-kaybeden, doğruyalancı, başarılı-müflis, hâkim-mahkûm şeklinde kısımlara ayırmakta²³⁴ ve onlar da bu döngüden çıkamamaktadırlar. el-Arkaş'a göre bu listenin bir sonu yoktur. Fakat ona göre de beyaz-siyah, nur-zifiri karanlık, hayır-şer gibi ayrımlar vardır ve bu ayrımlar iç benlikte ve dış benlikte hep bir arada bulunur²³⁵.

el-Arkaş insanları dört kısma ayırır: Birinci kısım mükemmelliği hayal bile etmez. Çünkü bu fikir akıllarına hiç gelmez. İkinci kısım mükemmelliği hayal eder fakat ona ulaşmak için çaba sarf etmez. Üçüncü kısım mükemmelliği hayal eder, onu düşünür ve ona ulaşmak için elinden geleni yapar. Dördüncü kısım ise artık kemale erenlerdir. Onlar ne etraftan bir desteğe ihtiyaç duyarlar ne de alkışlanmaktan zevk alırlar. Onlar kemale ermeye en layık olanların üçüncü kısım insanlar olduğunu düşünür. Çünkü onlar arzu etmekle yetinmeyip toplumun isteklerine bağlı kalmadan ona ulaşmak için elinden geleni yapanlardır. İnsanın mükemmelliğe ulaşmak için verdiği uğraştan daha şerefli bir iş yoktur. Ayrıca çaba olmadan gelen bilginin ve makamın da kıymeti yoktur²³⁶.

el-Arkaş'a göre bulunduğu toplumda musibetler hiç bitmeyecek aksine bir sorun yok olup başka biri gelecektir. Çünkü mazi şu veya bu şekilde şimdiye uzanır²³⁷. Zira toplumun fertleri göz ve kulak gibidir. Fakat Allah'ın bahşettiği bu iki duyu organını kullanmayı bilmezler ve onlarla kâinatı düşünmezler. Hakkıyla kullanmaya çalışanlar ise el-Arkaş gibi kâinatın derinliklerindeki sırlara vakıf olamazlar. Eğer gerçekten düşünseler sırlara vakıf olmakla kalmazlar bütün musibetler geri dönmek üzere kaybolur ve hayatın tadını alırlar. Fakat insanlar bunun için bir çaba

²³⁴ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 74.

²³⁵ el-Kâni', *Binyetu's Şıra*, 24.

²³⁶ Nu'ayme, *Yâ İbn Âdem*, 86.

²³⁷ Sa'îd Yaqtîn, *el-Kelamu ve'l-Haber Muqaddimetun li's-Serdi'l-'Arabî*, 1. Bs (Beyrût: el-Merkezu's-Şekâfiyyu'l-'Arabî, 1997), 13.

harcamamaktadırlar. Onlar kendilerini cehaletin parmaklıkları arasında bırakıp hapis hayatı yaşamaktadırlar²³⁸.

En sonunda el-Arkaş'ın toplumla olan çatışması öyle bir seviyeye gelir ki onların ebedî bir uykuda olduklarını, şehvet ve arzularına daldıklarını söyler. Dahası Allah'ı razı etmek yerine sevgililerini razı etmeye çalıştıklarını düşünür. el-Arkaş toplumun toprağın altında uzunca bir süre kalmalarını ister. Böylece uyandıktan sonra hayatın anlamını idrak edeceklerini ve toprağın onlara çok şey öğretmiş olacağını dile getirir. Daha sonra el-Arkaş daha da hayalî bir düşünceye dalar ve insanoğlunun yeryüzünden silinmesi gerektiğini düşünür. Bunun üzerine kendisine topluma karşı bir şefkat ve hüznün gelir ve yakında doğru yolu bulacaklarına inanır. Çünkü ona göre her şeyin bir zamanı ve mekânı vardır²³⁹.

el-Arkaş'ın toplumla olan dış çatışmasının savaş veya nefretten kaynaklanmadığı aksine onlara olan şefkatinden kaynaklandığı görülür. Çünkü el-Arkaş'ın bu sorunları yüzlerine vurma sebebi onların kendilerine bir çekidüzen verip kâinatı derinlemesine tefekkür etmelerini istemesinden kaynaklanır.

2.10.3. Çatışmaların Sona Ermesi

Daha önce geçen iki çatışmada da değişik şekilde el-Arkaş'ın yaşadığı haletiruhiyesine ve düşünce yapısına değinildi. İlk önce iç çatışması ve bunun yansımaları daha sonra da dış çatışması yani toplumla çatışması ve bunun topluma yansımaları ele alındı. el-Arkaş hafızasını kaybettikten sonra sürekli bir çatışma yaşayıp bu çatışmaların etkilerini de günlüğüne yansıtmıştır.

el-Arkaş'ın günlüğündeki çatışmalar psikolojik sebeplerle irtibatlıdır. Yazar kendi düşüncelerini bir karakterin hayatı üzerinden anlatmıştır. Fakat karakterin psikolojisi birçok yönden etkilendiği için dalgalanmalar yaşar. Dolayısıyla kendini bir türlü topluma adapte edemez ve tamamen içine kapanır. Aslında bu içe kapanma olumsuz anlamda değil aksine düşüncenin derinliklerine götüren olumlu anlamda bir kapanıştır.

²³⁸ el-Kâni', *Binyetu's Şıra*, 24.

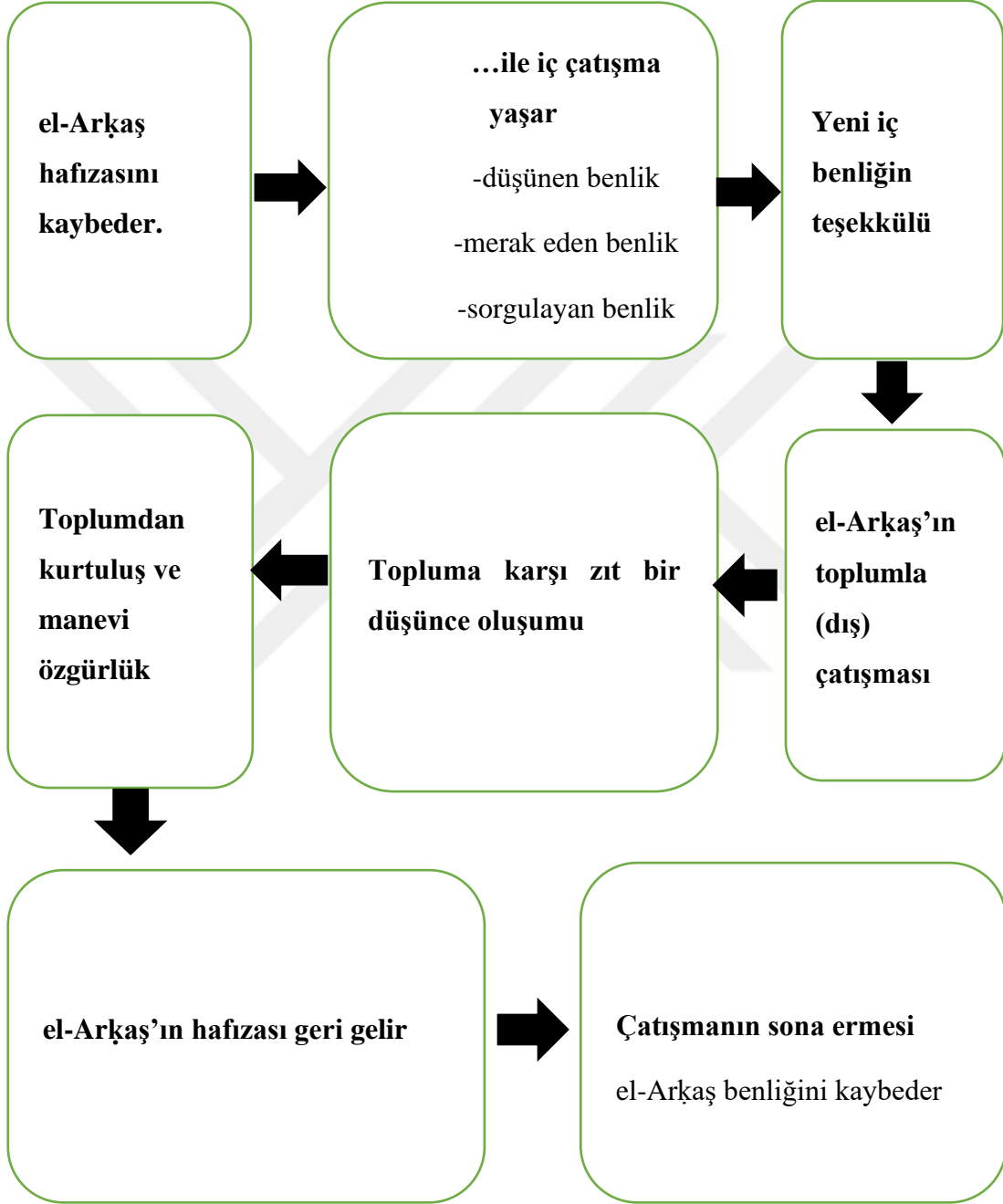
²³⁹ el-Kâni', *Binyetu's Şıra*, 25.

el-Arkaş derin düşüncelerinden sonra kendi iç özgürlüğüne kavuşur ve eşyanın hakikatini arama yolculuğunu sona erdirir. Öyle ki bu yolculuğun sonunda aydınlık ile karanlığın arasını ayırabildiği kanısına kapılır. Benliğinin istediği hedefe ulaşmasından sonra ise el-Arkaş'ın hafızası geri gelir ve tekrar o özgürlüğünü kaybeder. Bunun üzerine bütün soruları ve merakları yok olur ve bunun yerine diğer insanlar gibi soyunu ve kim olduğunu hatırlar. Bunun üzerine şöyle der: *Her şey kayboldu. el-Arkaş da kayboldu. Onun düşlerle dolu hoş yalnızlığı ve geniş dünyası kayboldu. Kovaladığı bilgi de kayboldu. Yerini bilinmeyen, bilinmediğini de bilmeyen bir bilgi aldı. İnsanların soylarına, ırklarına, mevkilerine, arzularına, sistemlerine ve adetlerine dair bilgi... Ben kimim nerede doğdum, beni kim doğurdu, adım ne, nerede yaşadım, ne yaptım, kimleri sevdim ve kimlerden nefret ettim, hepsini bugün öğrendim. Hatırladım ama keşke hatırlamaz olaydım. Bütün bunları unuttuğum günler, ne kadar da mutluydum!*²⁴⁰.

Günlüğün sonunda el-Arkaş'ın hafızasını kaybetmeden önce işlediği suçları aklına geldikçe daha da pişmanlığı artar. Bu kısımdan sonra Nu'ayme el-Arkaş'a kısa bir mektup yazar ve kendisine duyduğu hayranlığı ifade edip mektubuna son verir.

²⁴⁰ Nu'ayme, *Muzekkerâtu'l-Arkaş*, 128.

Aşağıdaki tablo ile Arkaş'ın yaşadığı çatışmaların yapısı daha net anlaşılacaktır:

SONUÇ

Nu'ayme çok çeşitli kültürlerde yetişmiş bir edebiyatçı ve düşündürüdür. Kendisi Hristiyan bir kültürde yetişmiştir. Yokluk içinde büyümesi hasebiyle yabancı okullarda yatılı olarak okumuştur. Bu ortamlar onun kişiliğinin ortaya çıkmasını büyük oranda etkilemiştir. Eserlerinde de bu kültürlerden edindikleri yenilikleri görmek mümkündür.

Nu'ayme'nin eserleri Lübnan, Rusya ve Amerika üçgeni esas alınarak değerlendirildiğinde genelde eğitimini tamamladığı Rusya kültürünü özelde ise Tolstoy gibi Rus yazarların etkilerini görmek mümkündür. Daha sonra Amerika'da üniversite tahsilini tamamlamasıyla batı kültüründen etkilendiği ortaya koyduğu eserlerden açık bir şekilde görülür.

Nu'ayme eserlerini felsefe ağırlıklı bir dil ve düşündürücü bir üslupla ortaya koymuştur. Dolayısıyla onları anlamak için bir miktar kafa yorma zorunluluğu kaçınılmazdır. Onları bu düşündürücü ve felsefi dille kaleme almasının nedeni ise okuyucuyu düşündürürken içinde bulunduğu kâinatın ve dünyanın güzelliklerinin ve hikmetlerinin farkına varmasını sağlamaktır.

Roman yapıtı hikâyeden daha uzun bir hacimde, kişi, yer ve zamana bağlı kalınarak nesir tarzında kurgulanmış olayların hikâye edilmesidir. Romandaki temel amaç, olaylar ister gerçek olsun ister kurgu, bu olayları gerçekçi bir hava ile sunmaktır.

Romanın suç romanı, tarihi roman, yaşam öyküsel roman vb. daha birçok çeşidi vardır. el-Arkaş'ın Günlüğü adlı romanda ise birçok romanın sentezlenmiş olduğu görülmektedir. Tarihi bilgilerden psikolojik sahnelere kadar her çeşit roman türünden faydalanmış olduğu bariz bir şekilde görülmektedir.

Nu'ayme eserlerini kaleme alırken genellikle roman türünü tercih etmiştir. Bunun başlıca sebeplerinden birisi de, anlatmak istediklerini başka isimler, başka yerler vs. kullanarak okuyucuya sunmaktır. Bir diğer sebep ise anlatmak istediklerini daha sürükleyici ve akıcı bir dille sunmak ve okuyucuda merak duygusunu harekete geçirmektir.

Roman türü eserler tahlil edilirken türünden sonra öne çıkan başlıklardan ilki roman türündeki karakterler, olay örgüsü ve çatışma yapısıdır. Nu'ayme *el-Arkaş'ın*

Günlüğü adlı romanda karakterleri gerçek ve gerçek olmayan olmak üzere iki şekilde ele almıştır. Olay örgüsü itibari ile eser daha çok geçmiş zamandan okuyucuya bilgiler sunmaktadır. Çatışma yapısındaki zengin içeriğiyle iç ve dış olmak üzere çeşitli çatışmalara şahit olunmaktadır. Yazar iç çatışmada kendi iç dünyasından bahsederken dış çatışmada bulunduğu çevrenin özelliklerinden bahsetmektedir.

el-Arkaş'ın Günlüğü adlı roman yapısı, kurgusu ve olayları itibariyle Nu'ayme'nin metafizik âlem hakkındaki görüş ve düşüncelerini her yönüyle okuyucuya sunmaktadır. Bununla beraber roman okuyucuyu yer yer meraklandırırken bazen de derin düşüncelere sevk etmektedir.

Nu'ayme esasında eserlerini toplumu göz önünde bulundurarak kaleme almasına rağmen *el-Arkaş'ın Günlüğü* adlı romanında kendi iç dünyasına ışık tutmaktadır. Yine aynı romanında dünya hayatının koşuşturma ve telaşının insanın manevi hayatına etkileri vb. konulara değinmesi sebebiyle roman evrensel bir mesaj barındırmaktadır. Bu yönüyle de roman dünyada birçok çevre tarafından beğeniyle karşılanmış ve başta Türkçe olmak üzere pek çok dile çevrilmiştir.

KAYNAKÇA

- ‘Abbûd, Fâdî Vedî’ - ‘Ukayyel, Sa’îd Maḥmûd. *Ravâi’u Mîḥâil Nu’ayme*. 1. Bs. el-Mansûriyye (el-Metn): Kitâbuna li’n-Neşr, 2021.
- alî, Beşşâra es-Seb’. *Mîḥâil Nu’ayme Yuhaddisunî*. 1. Bs. Beyrût: Dâru Nelsen, 1998.
- ‘Atfî, Mes’ad b. ‘İyd el-. *el-Edebu’l-‘Arabiyyu’l-Ḥadîs*. 1. Bs. Tebûk: el-Elûke, 2009.
- Ayyıldız, Mustafa. *Roman*. 1. Bs. Ankara: Akçağ Yayınları, 2011.
- Badawi, Muhammed Mustafa. *Modern Arabic Literature*. 2. Bs. Gateshead: Cambridge University Press, 1997.
- Bell, Gregory J. *Essays in Arabic Literary Biography 1850–1950*. Ed. Roger Allen. 1. Bs. Wiesbaden: Harrassowitz, 2010.
- Bezzî, Kâmil Maḥmûd. *Aḳlâm Mehceriyye*. 1. Bs. Beyrût: Dâru’l-Maḥce, 2017.
- Bûlis, Metrî Selîm. *el-Ḥavâriḳ fî Rivâyâti Mîḥâil Nu’ayme ve Ekâşîşi*. 1. Bs. Beyrût: Maṭba’atu Fuâd, 1985.
- Bûlis, Mitri Selîm. *el-Ḥavâriḳ fî Rivâyâti Mîḥâil Nu’ayme ve Ekâşîşih*. 1. Bs. Beyrût: Fu’âd Beyân, 1985.
- Bushrui, Suheil. *Essays in Arabic Literary Biography 1850–1950*. Ed. Roger Allen. 1. Bs. Wiesbaden: Harrassowitz, 2010.
- Ceber, Cemîl. *Mîḥâil Nu’ayme fî Sîratih ve Edebih*. 1. Bs. Beyrût: Nevfel, 2006.
- Cevvâd, Ḥasene. *Dirasetu’l-İdyûlûcyâ ve’ş-Şaḥşîyyât fî Selâsi Rivâyât*. Yüksek Lisans Tezi, Câmia’tu’r-Ruḥî’l-Ḳuds, 2010.
- Çetin, Nurullah. *Roman Çözümleme Yöntemi*. 17. Bs. Ankara: Akçağ, 2021.
- Dadhûva, Ḥasan - Birizkâri, Sekîne. “Ârâu Mîḥâil Nu’ayme en-Naḳdiyye”. *Mecelletu’l-‘Ulûmi’l-İnsâniyye*. 11 (1964).
- Dellâl, Ūşen - Zuleyḥa, Zeynâfî. *el-Meşrû’un’-Naḳdî ‘İnde Tâhâ Ḥuseyn ve Mîḥâil Nu’ayme*. Câmî’atu’l-‘Arabiyyi’bni Muheydî (Ummu’l Bevâkî), 2017.
- Dimeşkiyye, ‘Affî. *el-İnfi’âliyye ve’l-İblâgiyye fî Ba’dî Ekâşîşi Mîḥâil Nu’ayme*. 1. Bs. Beyrût: Dâru’l-Fârâbî, 1979.
- Doğan, Mehmet. *Büyük Türkçe Sözlük*. 6. Bs. İstanbul: Beyan Yayınları, 1989.
- “Ebu Madi”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. Erişim: 23 Nisan 2021. /ebu-madi-iliyya.
- Eşterî, Abdulkerim el-. *Funûnu’l-Neşri’l-Mehcerî*. 2. Bs. Beyrût: Daru’l-Fikri’l Ḥadîs, 1965.
- Fethî, İbrâhîm. *M’ucemu’l-Muştalḥâti’l-Edebiyye*. 1. Bs. Tûnus: el-Muessesetu’l-‘Arabiyye li’n-Nâşirîne’l-Muntedîn, 1986.
- Forster, E.M. *Roman Sanatı*. Trc. Ünal Aytür. 3. Bs. İstanbul: Milenyum, 2019.
- Hadens, Kleber. *Roman Sanatı*. Trc. Yaşar Nabi Nayır. İstanbul: Varlık Yayınevi, 1953.

- Ḥammûd, Mâcîde. *İşkâliyyetu'l-Ene ve'l-Âḥar*. 1. Bs. Kuveyt: 'Âlemu'l-Ma'rife, 1978.
- Ḥammûd, Muhammed. *Mîhâil Nu'ayme Edîben*. 1. Bs. Beyrût: Dâru'l-Fikri'l-Lubnânî, 2008.
- Huseyn, Fahd. *er-Rivâye ve't-Telakkî*. 1. Bs. Bahreyn: Ferâdis li'n-Neşri ve't-Tevzî', 2012.
- Hüseyin, Abdullah Rûbîn. *Mu'cemu'n-Nefaisi'l-Esasî*. Ed. Ahmed Râtib 'Armûş. 1. Bs. Beyrût: Dâru'n-Nefâis, t.y.
- Îkû, Umbertu. *Nuzhât fi Ġâbeti's-Serd* 6. Trc. Sa'îd Benkrâd. 1. Bs. Fas: el-Merkezu's-Şekâfiyyu'l-'Azbi, 2005.
- Kabaklı, Ahmet. *Türk Edebiyatı 1*. 2. Bs. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2016.
- Ḳâni', Merve Muhammed el-. *Binyetu's-Şıra' fi Naşşi Muzeckerâti'l-Arkaş li Mîhâil Nu'ayme*. 1. Bs. Beyrût: ed-Dâru'l-'Arabiyye li'n-Naşirîn, 2019.
- Karagöz, Saliha. *Çocuk Romanlarındaki Başkişilerin Yaşadıkları Çatışmaları Çözme Yöntemlerinin İncelenmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2014.
- Kundera, Milan. *Roman Sanatı*. Trc. Aysel Bora. 9. Bs. İstanbul: Can Modern Yayınları, 2019.
- Landau, Jacob M. *Modern Arap Edebiyatı Tarihi*. Trc. Bedrettin Aytaç. 1. Bs. İstanbul: Gündoğan Yayınları, 1994.
- Necmî, Hasan. *Şi'riyyetu'l-Fedâ' el-Muteḥayyel ve'l-Huviyye fi'r-Rivâyeti'l-'Arabiyye*. 1. Bs. Beyrût: el-Merkezu's-Şekâfiyyu'l-'Arabî, 2000.
- Nuayme, Mihail. *Arkaş'ın Günlüğü*. Trc. Hüseyin Yazıcı. 5. Bs. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2014.
- Nuayme, Mihail. *Babalar ve Oğullar*. Trc. Hüseyin Yazıcı - Eyyüp Tanrıverdi - Ömer İshakoğlu. 1. Bs. İstanbul: Akdem Yayınları, 2019.
- Nuayme, Mihail. *Kalk Son Gününe Veda Et*. Trc. Hüseyin Yazıcı. 2. Bs. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2012.
- Nuayme, Mihail. *Kısır*. Trc. Kenan Demirayak. 1. Bs. Erzurum: Babil Yayınları, 2000.
- Nuayme, Mihail. *Mirdâd Kundaktaki Ermiş*. Trc. Hüseyin Yazıcı. 2. Bs. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2012.
- Nuayme, Mihail. *Tanrıya Dönüş Azığı*. Trc. Kenan Demirayak. 2. Bs. İstanbul: Babil Yayınları, 2003.
- Nuayme, Mihail - Cibran, Halil. *Gözlerin Fısıltısı*. Trc. Hüseyin Yazıcı. 5. Bs. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2014.
- Nu'ayme, Mîhâil. *Eb'ad min Muskû ve min Vaşintun*. 5. Bs. Beyrût: Nevfel, 1988.
- Nu'ayme, Mîhâil. *el-Beyâdir*. 12. Bs. Beyrût: Nevfel, 1996.
- Nu'ayme, Mîhâil. *el-Ġirbâl*. 15. Bs. Beyrût: Nevfel, 1991.

- Nu'ayme, Mîhâîl. *el-Merâhil*. 9. Bs. Beyrût, 1989.
- Nu'ayme, Mîhâîl. *en-Nûr ve 'd-Deycûr*. 7. Bs. Beyrût: Nevfel, 1988.
- Nu'ayme, Mîhâîl. *Fî Mehebbi'r-Rîh*. Beyrût: Mektebetu Şâdir, 1985.
- Nu'ayme, Mîhâîl. *Hevâmiş*. 5. Bs. Beyrût: Nevfel, 1988.
- Nu'ayme, Mîhâîl. *Min Vahyi'l-Mesîh*. 2. Bs. Beyrût: Nevfel, 1987.
- Nu'ayme, Mîhâîl. *Muzekkerâtu'l-Arkaş*. 9. Bs. Beyrût: Nevfel, 1992.
- Nu'ayme, Mîhâîl. *Necve'l-Ġurûb*. 2. Bs. Beyrût: Nevfel, 1985.
- Nu'ayme, Mîhâîl. *Şavtu'l-'Âlem*. 8. Bs. Beyrût: Nevfel, 1988.
- Nu'ayme, Mîhâîl. *Seb'ün*. 7. Bs. Beyrût: Nevfel, 1991.
- Nu'ayme, Mîhâîl. *Yâ İbn Âdem*. 4. Bs. Beyrût: Nevfel, 1988.
- Nu'ayme, Mîhâîl. *Zâdu'l-Me'âd*. 1. Bs. Mısır: Maţba'atu'l-Muċatţaf ve'l-Muċatţam, 1936.
- Özdemir, Emin. *Yazınsal Türler*. 7. Bs. Ankara: Bilgi, 2017.
- Özlük, Nuran. *Türk Edebiyatında Fantastik Roman*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2010.
- “Reyhanî, Emîn b. Fâris”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. t.y. Erişim: 23 Nisan 2021.
- Şâlih, Şalâh. *Serdu'l-Âhar*. Beyrût: el-Merkezu's-Şekâfiyyu'l-'Arabî, 2003.
- Stanzel, Franz K. *Roman Biçimleri*. Trc. Fatih Tepebaşılı. 1. Bs. Konya: Çizgi Kitabevi, 1997.
- Starkey, Paul. *el-Edebu'l-'Arabiyyu'l-Ĥadîş*. Trc. Hind Türkî es-Sedîrî. 1. Bs. Riyâd: el-'Abeykân, 2012.
- Şeyha, Muhammed. *et-Teşkilu'l-Uslubî fî's-Şi'ri'l-Mehceriyyi'l-Ĥadîş*. Doktora Tezi, Câmi'atu Muhammed Ĥaydar, 2009.
- Tarihi Roman ve Atsız'ın Tarihi Romanları Üzerine Düşünceler*. İstanbul: Ötüken, t.y.
- Tekin, Mehmet. *Roman Sanatı*. 18. Bs. İstanbul: Ötüken, 2020.
- Usta, İbrahim. *101 Soruda Arap Dili ve Edebiyatı*. Ed. İsmail Durmuş. 1. Bs. İstanbul: Akdem Yayınları, 2020.
- Ürün, Ahmet Kazım. *Modern Arap Edebiyatı*. 2. Bs. Konya: Çizgi Kitabevi, 2018.
- Vâlas, Martîn. *Nazariyyatu's-Serdi'l-Ĥadîş*. Trc. Ĥayât Câsim Muhammed. İskenderiye: el-Meclisu'l-A'lâ li's-Şekâfe, 1998.
- Yaċtîn, Sa'îd. *el-Kelamu ve'l-Ĥaber Muċaddimetun li's-Serdi'l-'Arabî*. 1. Bs. Beyrût: el-Merkezu's-Şekâfiyyu'l-'Arabî, 1997.
- Yalar, Mehmet. *Hazırlayıcı Faktörler Işığında Modern Arap Edebiyatına Giriş*. 1. Bs. Bursa: Emin Yayınları, 2009.
- Yazıcı, Hüseyin. “Mehcer Edebiyatı”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. t.y. /mehcer-edebiyati.

Zekâ, Hudâ Fu'ad. *el-Menâhi'l-Fikriyye fî Edebi Mihâil Nu'ayme*. el-Câmi'atu'l-Arabiyye, 1962.

